

L) KERESKEDELEM.

I. A kereskedelem általában.

A tiszántúli vidék kereskedelmének legfontosabb emporiuma Arad, mely egyuttal a magyar birodalom vidéki kereskedelmi gócpontjai közt is első rangu helyet foglal el. Arad kereskedőinek üzletköre a tiszántúli vármegyékre, továbbá Hunyad-, Alsó-Fehér-, Torda-, Aranyos megyékre is kiterjed s felölel mindent, a mi adásvevés tárgyát képezi. E kereskedelem nagyságáról fogalmat nyujthat már annak személyi statisztikája is.

Aradon az 1890/1. évi népszámlálás felvételei szerint tulajdonkép kereskedéssel foglalkozott 1186 férfi s 410 nő, házaló-kereskedéssel 57 férfi, 2 nő, mint ügynök volt alkalmazva 64 férfi, az összes kereskedelmi népesség: 1307 férfi, 412 nő, összesen 1719 egyén, vagyis a népességnek 4·04%-a. Ezzel szemben a vármegye kereskedelemmel foglalkozó népessége a lakossághoz képest, sőt még absolut nagyságában is mögötte maradt az aradi kereskedelemmel foglalkozó népességnek. Volt ugyanis Aradvármegyében tulajdonkép kereskedelemmel foglalkozó 1087 férfi s 375 nő, a házalók között 114 férfi s 4 nő, 30 férfi-ügynök, összesen 1231 férfi s 379 nő, mindössze 1610 egyén. A város és megye együttes kereskedelmi személyzete pedig következőleg oszlik meg: tulajdonképeni kereskedelem 2273 férfi és 785 nő, házalás 171 férfi és 6 nő, ügynök és alkusz 94 férfi, összesen 2538 férfi s 791 nő, tehát mindössze 3329 egyén. — Önálló kereskedő volt Aradon 403 férfi s 229 nő, tehát 632 egyén, tiszt és üzletvezető 119 férfi, 6 nő, családi kisegítő 2 férfi, 94 nő, segéd 302 férfi, 4 nő, tanoncz 128 férfi, 3 nő, 16 éven aluli munkás 3 férfi, 20 nő, 16 éven felül 57 férfi, 45 nő, napszámos 42 férfi, 4 nő, szolga 130 férfi, 5 nő, az összes segédszemélyzet 783 férfi, 181 nő, vagyis mindössze 964 egyén.

Aradvármegyében ugyanakkor önálló kereskedő volt 682 férfi s 138 nő, összesen 820 egyén; az önálló kereskedők száma tehát jóval nagyobb, mint Aradon, jeléül annak, hogy az üzletek kisebbek. Ennek megfelelőleg a segédszemélyzet csekélyebb. Mint tiszt vagy üzletvezető volt alkalmazva a megyében 28 férfi, mint családi kisegítő 22 férfi, 236 nő; segéd 150 férfi, 1 nő, tanoncz 74 férfi, munkás 16 éven alul 2 férfi, azon koron felül 8, napszámos 1 és szolga 120 férfi, az összes segédszemélyzet tehát 405 férfiből s 237 nőből, vagyis összesen 642 egyénből

állott. Aradváros kereskedelmi népességében nagyobb számmal a következő kereskedelmi ágak vannak képviselve: bor (116), divatárú (178), fa (82), fűszer, csemege és gyarmatárú (187), gabona és termény (55), kézmű és rövidárú (137), piaczi és vásári árúk (kofák) (195), szatócs (180.) A megyében nagyobb számú személyzettel vannak képviselve: a fűszer (104), kézműárú (49), piaczi (kofa) (104), a regále és adóbérlők (58) s mindezekfölött a szatócsok (483) és a vegyes kereskedések (524). Ebből, valamint a megyei segédszemélyzet kisebb számából is az tűnik ki, hogy a megye kereskedelme szűk körben mozog s csak a helyi szükségletek kielégítésére szorítkozik.

Ez adatok az illető foglalkozásból élő népességet tüntetik fel. Üzleti ágak szerint maguk a városi és megyei kereskedők 1894-ben következőleg oszlottak fel. Aradon volt 22 gabona és terménykereskedő, 28 borkereskedő, 8 állatkereskedő, 2 állati termékkel kereskedő, 15 fakereskedő, 11 gép-, vas- és aczélárú kereskedő, 2 bútorkereskedő, 6 kőedény-, porcellán- és üveg kereskedő, 13 bőr- és nyersbőr kereskedő, 73 kézmű- és divatárú kereskedő, 7 papír és könyvkereskedő, 11 díszmű és norinbergi árú kereskedő, 34 fűszer és gyarmatárú kereskedő, 49 élelmiczikk kereskedő, 187 vegyes kereskedő és szatócs és 152 egyéb kereskedő, összesen 620. Aradvármegyében ugyanakkor volt 15 gabona és terménykereskedő, 4 borkereskedő, 8 állatkereskedő, 2 állati termékkel kereskedő, 19 fakereskedő, 1 gép-, vas- és aczélárú kereskedő, 2 bőr- és nyersbőr kereskedő, 25 kézmű- és divatárú kereskedő, 1 papír és könyvkereskedő, 2 fűszer és gyarmatárú kereskedő, 17 élelmi-czikk kereskedő, 754 vegyes kereskedő és szatócs, 68 regálebérlő és 152 egyéb kereskedő, összesen 1094 kereskedő. A városi kereskedők 1894. évi kereseti adója 52,844 frt 24 kr., a megyeieké 38,697 frt 26 kr. volt.

Aradvármegyében a kereskedelem csak a helyi szükséglet kielégítésére szorítkozván, ehhez képest mindenféle árú képezi a kereskedés tárgyát, de egyik sem nagyobb mennyiségben. A kiviteli termékek legnagyobb része az aradi kereskedelem közvetítésével jut forgalomba; a beviteli termékek jelentékeny része hasonlóképen, ámbár e téren hanyatlás mutatkozik, mióta a falusi kereskedők egy része a fővárosi cézgekkel egyenes összeköttetésbe lép. De a kiviteli termékek, mint a gabona, szesz, bor, állati termékek, pálinka, majdnem kizárólag Arad útján jutnak forgalomba. Ezeken a cikkeken kívül a helyi ipar készítményei s a szomszéd vármegyék terményei képezik Arad kiviteli kereskedelmének tárgyát, melynek piacjai főleg az ország egyéb vidékei s — bár kisebb mérvben — a külföld. A gabona, mely a szomszédos megyékben terem, kisebb részben természetes alakjában, nagyobb részt pedig lisztalakban kerül forgalomba. Piaczai: az ország felsőbb vidékei, az osztrák örökös tartományok, Európa nyugoti államai és Brazília. A külföldi liszt kivitel az újabb időben

az amerikai és oroszországi gabona versenye folytán nagyon hanyatlott s jelenleg már gabonatermelésünknek csekély része kerül így a külföldre. Legjobb gabonapiacunk külföldön még ez idő szerint Svájc. Igen nagy Arad szesz kivitele is, melyet a helybeli nagy szeszgyárak szolgáltatnak; piacjai Magyarországon kívül Svájc és Olaszország, továbbá Bulgária, Törökország, Egyiptom és Tunis; a szesz legnagyobb része azonban Magyarországon marad. Szesztermelésünk jelenlegi állapota a közel mult-hoz képest csökkenést mutat, a mit a szeszadótörvénynek, az osztrák szeszpiacok elvesztésének és a külföldi vámpolitikának lehet tulajdonítani.

A borkereskedés, mely Aradon a bortermő Hegyalja közelsége folytán fejlődött ki, természetszerűleg sokat veszített terjedelméből azóta, hogy a phylloxera a hegyaljai szőlőket elpusztította. Mindazáltal az aradi borkereskedés még most is igen széles körben mozog; a régi cézgek fenmaradtak s úgy segítenek magukon, hogy Erdélyből és Olaszországból meg Dalmatiából hozatnak borokat s azonkívül a finomabb aradhegyaljai borokból való régi készleteket árusítják el. Piaczuk Magyarország, továbbá Franciaország, Svájc, Törökország és Egyiptom. Nagyobb tért azonban külföldön nem képesek hódítani, mivel a magyar borkereskedésnek ott nincs meg a hitele s azt a phylloxera pusztítása még jobban lerontotta. Az állatokkal és állati terményekkel való kereskedés igen jelentékeny. A szeszgyárak nagymennyiségű hízott szarvasmarhát szállítanak Bécsbe, Németországba és Svájcba. A megyében és a városban hízlalt nagymennyiségű sertés leginkább Kőbánya útján kerül az ország más részeibe s az említett külállamokba. Baromfit és tojást főleg Ausztriába, Németországba, Svájcba és Angolországba szállítanak. — Az iparcikkek közül szintén igen fejlett kivitele van Aradnak, nemcsak az ország egyéb vidékeire, hanem a keleti államokba is. Első sorban kell említenünk a bútorkereskedést, mely az igen fejlett aradi bútortipar készítményeit juttatja nemcsak a szomszédos, hanem távolabbi megyékbe, sőt Bulgáriába, Törökországba és Romániába is. Ugyanezek a piacjai a megyében gyártott botoknak s az Aradon előállított robbantószereknek, gyújtózsínórnak és géprészeknek. Minden esetre örömmel üdvözölhetjük azon jelenséget, hogy iparkészítményeink kezdenek a Balkán-félszigeten, hol az ipar fejletlenebb, tért hódítani.

Kiviteli cikkek az egyes országok szerint csoportosítva a következők: Angolországba: Gabonaneműek, bor, tojás, liszt. Bulgáriába: Vasárú-gyártmányok, géprészek, botok, fabútorok, robbantószer, szesz. Egyiptomba: Bor és szesz. Franciaországba: Gabona, bor, állatok, liszt. Macedóniába: Szesz. Németországba: Gabonaneműek, gazdasági magvak, hagyma, bor, ló, hízott szarvasmarha és sertés, baromfi, tojás, liszt. Olaszországba: Tengeri, szesz. Az osztrák tartományokba: Gabonaneműek,

gazdasági magvak, bor, hizott szarvasmarha és sertés, baromfi, tojás, fűrészelt faárúk, keményítő, liszt, szesz, szilvórium, gyújtózsínór. Romániába: Fűrészelt fenyő-árú, vasárú gyártmányok, bútorok. Svájcba: Gabonaműek, gazdasági magvak, bor, hizott szarvasmarha, tojás, liszt, szesz. Szerbiába: Bor, gyújtózsínór, vasárú gyártmányok. Törökország egyéb tartományaiba: Bor, szesz, fabútorok, botok. Tuniszba: Szesz.

A beviteli kereskedelem főleg a gyarmat és kézmű-árúkat öleli fel. Arad forgalma e téren is igen jelentékeny s Aradvármegyén kívül a szomszéd megyék beviteli kereskedelmének egy részét is közvetíti, mindazáltal a beviteli kereskedelem terén ma már nem játszik oly nagy szerepet, mint azelőtt. S ez nem Arad kereskedelmének különleges vonása, hanem általános társadalmi jelenség: a vidéki kereskedelmi góczpontok veszítenek jelentőségükből, mivel a közlekedési eszközök s a kiállítás mai fejlettsége és olcsósága mellett a kisvárosi és falusi kereskedők, sőt maguk a fogyasztók is egyenes összeköttetésbe léphetnek a főváros, vagy a külföld nagy kereskedő czégeivel s így a vidéki városok kereskedői mellőzöttek. Azonban, hogy ha tényleg hanyatlás mutatkozik is, azért Arad beviteli kereskedelme még mindig nagy jelentőséggel bír. Igen nagy a forgalom a fűszer és gyarmatárúk terén; nagy mennyiségű czukor, petroleum és fűszer érkezik Aradra, hogy onnan a vidék kereskedőihez jusson el. A fővárosi és aradi petroleumszállító czégeknek a vasúti állomáson nagy raktárak van, hol a tartánykocsikban érkezett petroleumot hordókba húzzák le s úgy adják fel a vidék vasúti állomásaira. — A kézműárú kereskedés terén a hanyatlás érezhetőbb, de ezen cikkek terén is a forgalom még elég nagy. — Igen megnehezíti az aradi kereskedők helyzetét a kifejlett egészségtelen verseny. Nagy számmal alapítanak üzleteket elegendő tőke nélkül, melyek, miután árúikat potom áron elvesztegették, megbuknak. A sok csőd és végeladás még jobban leszorítja az árakat s nehezíti a tisztességes kereskedő helyzetét. — Jellemző az üzleti viszonyokra az aradi törvényszék csődügyeinek statistikája, melyet az 1895. évre vonatkozólag alább közlünk. E szerint 1894-ről maradt 41 csődügy; beérkezett 1895-ben 14 közönséges és 14 kereskedelmi csőd, összesen tehát 28 csődügy; az ügyek cselekvő vagyoni értéke 121,573 forintra, szenvedő értéke 135,249 forintra rugott. Elintéztetett elutasítással 17, más módon 8 csőd, maradt 1895-re 44.

II. Terménykereskedés.

A **gabonakereskedés**. Arad a magyar gabonakereskedésnek legnagyobb piacjai közé tartozik, egyik dús gabonatermő vidékének lévén központja. Arad útján kerül forgalomba nem csak Arad, hanem a szomszédos Békés-, Csanád-, sőt Temes- és Torontálmegyék gabonatermelésének is

jelentékeny része. E vidéken a búza termeltetik legnagyobb mennyiségben. Vevőkként az aradi gabonapiacson első sorban az aradi nagy malmok szerepelnek, melyek a lisztet távolabbi piacokra is eljuttatják; a helybeli szeszgyárok szintén sok gabonát dolgoznak fel, nagy mennyiségű őrletlen gabonát is szállítanak azonban Aradról egyrészt hazánk más vidékeire, másrészt Ausztriába és a külföldre. A mi a külföldi gabonakereskedést illeti, a viszonyok a közel multban igen megváltoztak és pedig hátrányára nemcsak Arad, hanem egész Magyarország gabonakereskedésének. Azelőtt sokkal nagyobb mennyiségű búzát szállítottunk a külföldre; piacaink voltak Németország, Franciaország, Anglia és Svájc s a magyar búza és liszt nagy mennyiségben került itt forgalomba és pedig nem csak a finomabb, hanem a gyengébb minőségű is. Most már azonban e piacokat jórészt elvesztettük; történnek ugyan még szállítások hazánkból — s Aradról is — mindezen országokba, de alig számot tevő mennyiségben; egyedül Svájc maradt meg piacunknak, de az kis terjedelménél és csekély népességénél fogva nem idézhet elő nagy forgalmat; s azon kívül ott is csak a finomabb minőségű búzát keresik. Legujabban még Svájcot sem tarthatjuk már egészen a magunkénak. Most már tehát az aradi gabonakereskedés is nagyrészt hazánkra és Ausztriára van utalva. A búzatermelésnél vidékünkön a rozstermelés és kereskedés kevésbé jelentékeny, de azért számot tesz; az itt termelt **rozs** főleg hazánkban és Cseh-Morvaországban, meg Sziléziában kerül piacra. Az **árpa** szintén számot tevő mennyiségben jut forgalomba; sörgyártáshoz főleg az ujaradi és temesvári sörgyárok veszik, de Morva- és Szászországba is történnek szállítások.

A **zabkereskedés** jóformán helyi, illetőleg vidéki jellegű. A környéken termelt, különben számottevő mennyiségű, zabot jobbra a katonai kincstár s a helybeli nagy szeszgyárok veszik meg. A **tengerit** vidékünkön szintén nagyban termelik és abból sok jut távolabbi piacokra is; külföldre, nevezetesen Németországba és Svájcba is, jelentékeny szállítások történnek. Az aradi piac gabonárai csekély eltéréssel az európai, közelebből a budapesti árakat követik. Az azokhoz képest mutatkozó árkülönbség oly csekély, hogy helyi jellegű árakról nálunk nem is lehet szó, a minthogy a közlekedési eszközök fejlettsége mellett az árakban ma már mindenütt egyöntetűség uralkodik. A termelési viszonyok változása az árakban nagy változást idéznek elő; piacunk megéri nemcsak a hazai, hanem az oroszországi és amerikai jó vagy rossz termés hatását is s árai ehhez képest ingadoznak. Az egyes gabonaneműek ára nemcsak ugyanannak a nemnek termésviszonyai vannak befolyással, hanem egyiknek termési viszonyai a másiknak árát is módosítják. Igen érezhető ez a kölcsönhatás a búzánál és a rozsnál; a tengeri kelendőségét pedig a burgonyatermés befolyásolja.

A más mezei termények, kereskedelmi és takarmány-növények, hüvelyes vetemények közül a repcze, kender, a takarmányfélék, a cukorrépa, a dohány, a hüvelyes vetemények, a gazdasági magvak, a zöldségtermények és konyhakerti növények említendők.

A **repcze** ára újabban a kőolaj elterjedése folytán igen leszállott s e termény már nem jutalmazza a vele járó nagy fáradságot és kockázatot; a termelés tehát nem nagy; a mi kevés repcze megyékben terem, 10—15 frtjával kerül forgalomba.

A **kenderről** ugyanez mondható; nem tartozik a nagyobb haszonnal művelhető növények közé, s ezért az csekély mennyiségben kerül forgalomba. A **takarmányneműek** megyénkben és vidékünkön nagy mennyiségben termeltetnek, de a kereskedés tárgyát kevésbé képezik, mivel az egyes termelők jórészt saját szükségletükre használják fel azokat; a forgalom mindazáltal számot tesz. A megye fő piacjai Arad, Pécska, Elek, Kisjenő, Borosjenő, Buttyin. Az árak alakulása az évszakoktól s a helyi termésviszonyoktól függ.

A **czukorrépa** termelése igen jövedelmező; s ezért megyénkben is igen el van terjedve a sík vidéken; az itt termelt czukorrépát a mezőhegyesi és a hatvani czukorgyárak szokták megvenni métermázsánként 70—90 krajczárjával.

A **dohánytermelés** Aradvármegyében el van terjedve; az itt termelt dohány közepes minőségű; Aradvármegyében beváltott dohány értéke 1892-ben 476,126, 1893-ban 422,127, 1894-ben 281,526 s 1895-ben 344,483 frt értéket képviselt.

Egyéb mezei termények közül nevezetes szerepet játszik a **burgonya**, melyet megyénkben nagy mennyiségben termelnek, de forgalom tárgyát kevésbé képezi.

A **hüvelyes** vetemények termelése megyénkben szintén igen el van terjedve. Termeltetik bab, paszuly, borsó, lencse, köles; e termények inkább a kiskereskedés, illetőleg a piaci adás-vevés tárgyát képezik, de nagyban is adatnak el. Az árak a termésviszonyokhoz képest kisebb-nagyobb ingadozást mutatnak. Így a bab ára métermázsánként 4—6 frt, a paszulyé 7—9, a borsóé, mely nálunk kevésbé termeltetik, 8—12, a lencséé 8—16, s a köles ára 4—6 frt között szokott ingadozni. Mint-hogy e termények a nagy forgalom tárgyát nem képezik, áraiknak alakulása főleg a helyi piac viszonyaitól függ.

A **zöldségtermények** szintén inkább csak a kicsinyben való eladás tárgyát képezik; megyénkben a zöldségtermelés nem nagy s az nem is képes teljesen kielégíteni az itteni szükségletet, ezért azt a szomszédos megyék terményeivel kell pótolni. Különösen nagy Aradnak a zöldség fogyasztása, melyet részben a szomszédos arad- és temesmegyei községek, főleg Uj-Arad, részben pedig Csanádmegye, jelesen Makó, fedeznek.

A gazdasági magvak közül megyénkben termeltetnek a luczerna-mag, a vörös heremag, a répamag, a kendermag, a bükkönymag s a marmag. E termények többnyire a nagyban való eladás tárgyát képezik.

Az 1895. évi piaczi árak az utóbbi időben uralkodó árviszonyokat elég jól jellemzik. Azért azokat itt közölni szükséges.

I.

Főbb gabonafajok és hüvelyesek havonkénti átlagos ára Aradon 100 kilogrammonként o. é. krobban:

Hó	Búza	Elegybúza	Rozs	Árpa	Zab	Tengeri	Borsó	Bab	Köles
							literenkint		
Január havi átlagár	587	565	522	550	570	562	16	06	11
Február » »	600	582	527	548	582	592	16	06	11
Márczius » »	620	602	532	554	602	592	16	06	11
Április » »	662	642	572	587	600	630	16	06	11
Május » »	692	646	580	600	650	646	16	06	11
Junius » »	660	641	580	595	638	638	16	06	11
Julius » »	597	570	540	500	582	622	16	06	11
Augusztus » »	572	550	490	488	538	608	20	09	13
Szeptember » »	577	562	500	480	530	462	20	09	13
Október » »	588	572	510	482	535	375	16	16	11
November » »	614	592	524	480	552	378	16	16	11
Deczember » »	618	600	542	472	562	375	16	16	11

II.

A tiszta búza

havonkénti átlagos ára a megye főbb piacain, 100 kilónként o. é. krbán.

A piacz neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	Deczember	Évi átlag
Borosjenő	620	620	625	630	640	690	660	550	540	560	585	590	610
Buttyin	600	600	600	600	700	700	550	550	650	650	600	600	616
Elek	560	560	560	560	650	650	600	500	500	500	500	500	553
Kisjenő	530	530	580	580	570	600	600	500	500	530	540	540	550
Pankota	550	560	580	620	520	520	520	520	520	520	520	520	540
Pécska	570	580	620	670	670	670	640	560	550	580	600	600	599

III.

A z á r p a

havonkinti átlagos ára a megye főbb piaczaín, 100 kilónkint o. é. krban.

A piac neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	Deczember	Évi átlag
Borosjenő	500	500	500	530	546	570	580	470	480	460	465	470	505
Elek	430	520	530	520	560	560	500	420	420	420	420	420	485
Kisjenő	470	470	540	530	520	520	469	400	400	420	400	400	500
Pankota	500	500	500	520	460	460	460	460	410	460	410	410	460
Pécska	450	450	500	520	520	500	456	420	500	500	500	500	484

IV.

A z a b

havonkinti átlagos ára a megye főbb piaczaín, 100 kilónkint o. é. krban.

A piac neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	Deczember	Évi átlag
Borosjenő	600	600	610	635	640	665	680	620	600	600	600	600	618
Buttyin	480	580	580	580	800	540	650	600	400	500	490	560	564
Elek	570	570	570	570	620	620	620	500	480	500	500	500	550
Kisjenő	510	510	510	560	560	540	500	500	500	420	420	420	490
Pankota	500	700	450	420	500	500	500	500	480	500	480	480	500
Pécska	680	680	680	700	700	650	520	530	500	500	500	500	595

V.

A t e n g e r i

havonkinti átlagos ára a megye főbb piaczaín, 100 kilónkint o. é. krban.

A piac neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	Deczember	Évi átlag
Borosjenő	545	530	550	610	640	680	680	550	570	440	415	440	554
Buttyin	500	500	620	650	680	650	640	750	500	450	520	450	570
Elek	580	580	580	580	660	660	660	560	500	390	380	400	550
Kisjenő	580	580	550	560	520	610	600	580	640	390	360	360	485
Pankota	570	560	560	600	640	640	640	640	550	640	450	450	570
Pécska	550	580	600	620	520	600	600	600	560	540	330	330	544

VI.

A széna

havonkinti átlagos ára a főbb piacokon, 100 kilónkint o. é. krban.

A piac neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	December	Évi átlag
Arad	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Borosjenő	420	420	420	—	460	320	290	280	290	280	290	295	342
Buttyin	500	300	350	450	—	200	200	300	200	200	200	250	286
Elek	350	350	350	350	350	350	350	350	300	300	300	300	330
Kisjenő	300	300	300	300	300	260	250	240	240	300	300	300	270
Pankota	300	300	350	350	200	200	200	200	200	200	200	200	240
Pécska	250	250	250	250	250	250	200	200	200	200	200	200	225

VII.

A szalma

havonkinti átlagos ára a főbb piacokon, 100 kilónként o. é. krban.

A piac neve	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	December	Évi átlag
Arad	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Borosjenő	100	100	105	125	160	160	160	95	90	90	90	90	114
Buttyin	—	—	—	—	—	100	120	100	100	100	100	100	100
Elek	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Kisjenő	100	100	80	80	70	50	50	60	60	60	60	60	75
Pankota	100	100	150	150	40	40	40	40	60	40	60	60	73
Pécska	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80

III. Borkereskedés.

Az aradi Hegyalja még a közelmúltban is, a phylloxera-vész előtt, hazánk egyik legjobb s legnagyobb bortermő vidéke volt. Borai nemcsak mennyiség, hanem minőség tekintetében is figyelmet érdemeltek és kellettek mindenfelé. Elég, ha e részben a ménesi vörös és a magyarati borokat említjük. Igen kedvező feltételek voltak tehát nálunk arra, hogy itt széles körű borkereskedés fejlődjék. A phylloxera-vész rossz napokat hozott a borkereskedésre, de nem semmisítette azt meg s a szőlők újból ültetése reményt nyújt arra, hogy a borkereskedés ismét a régi virágzó állapotába jut. — Aradon több bornagykereskedő czég létezik, melyek

még a hegyaljai szőlők elpusztulása előtt keletkeztek. A phylloxera-vész előtt boraikat nagyrészt itt a megyében szerezhették be, a mi az üzletmenetre igen előnyös volt. E mellett azonban más hazai és külföldi borokat is tartottak raktáron, de inkább csak finomabb minőségűeket. A phylloxera-vész folytán borkereskedőink elvesztették azt a jó bevásárlási piacot, melyet az Arad-Hegyaljában birtak. Hogy üzletüket fentarthassák, kénytelenek tehát máshonnan vásárolni. Magyarországon már csak Erdélyben lehet bort kapni, mely azonban borkereskedőink szükségletét nem képes kielégíteni s ennek folytán azok kénytelenek külföldi, első sorban olasz bort vásárolni. Az olasz borok behozatala csak ujabban kezdődött; megjelenésük nagyon leszorította a bor árát; a behozatal jelenleg még egyre növekszik s a bor ára is csökken, ami a hazai bortermelésnek igen nagy hátrányára van s elpusztított szőlőink újból ültetését erősen késlelteti. Az Arad-Hegyalján termett régebbi borokból még jelentékeny készletek vannak ugy a hegyaljai, mint a városi pinczékben s ezekből bizonyos mennyiség kerül évenként forgalomba; keresletük azonban nem nagy, legalább is nem oly mérvű, mint jó minőségűeknek megfelelné. Ennek okait részben az olasz borok behozatala, részben a sörivás, mely nálunk mindinkább kezd elterjedni, részben pedig boraink aláásott hitele képezi, mely azoknak különösen külföldön való eladását nagyon megnehezíti. A magyar borok hitelét ugyanis megrontja a hamisítás, a műborkészítés, továbbá azon gyakran használt fogás, hogy rossz bortermő helyről való bort valami híres bortermő hely neve alatt hoznak forgalomba. A hamisításnak és csalásnak mindezen nemei a törvény daczára elvannak terjedve. A külföldre szállított aradi borok mennyisége csekély; a phylloxera-pusztítás óta természetesen csak régi és pedig finomabb borokról lehet szó, a melyekből még elegendő készlet van Aradon is. Nyugat felé Németországba és Svájcba van némi borkivitelünk, de az igen csekély; ezen országokban inkább a francia bort keresik. Kelet felé pedig Romániába és Oroszországba, a melyek azelőtt igen sok magyar bort fogyasztottak, a nagy vámok miatt nem lehet bort szállítani. Remélhető, hogy a külföld jobban megkedveli borainkat, ha azokat jobban megismeri; ezt azonban csak a hamisítások korlátozásával lehet elérni. A mustárak az 1895-ik év folyama alatt Aradon és a megyében a következők voltak:

- a)* az első minőségű fehér és siller borok mustja Aradon 16—18 frt, Ménesen 18—20 frt, Muszka-Magyaráton és Pankotán 17—19 frt; gyöngébb és kerti borok mustja Pankotán 12—14 frt, Aradon 16—18 frt; *b)* az első minőségű vörös borok mustja: Gyorokon 24—26 frt, Magyarát-Ménesen 20—25 frt, Paulison 25—30 frt; a gyöngébb minőségű 18—20 frt; *c)* a bakator borok mustja Gyorokon, Muszkán 20—22 frt, Ménesen 25 frt hektoliterenkint. Ugyanazon évben a borok árai követke-

zők voltak: *a*) fehér borok (1894-iek) Aradon első minőségű 20—22 frt, az év végén 22—24 frt, másod minőségű 17—18 frt, év végén 18—20 frt; Gyorokon első min. 20—22 frt, másod min. 18—20 frt; Pankotán első min. 18—20 frt, másod min. 16—18 frt; Ménesen első min. 24—26 frt, másod min. 18—20 frt; *b*) fehér borok előbbi évekből: Aradon első min. 30—70 frtig, másod min. 24—26 frt; Gyorokon első min. 25—30 frt, másod min. 20—25 frt; Pankotán első min. 20—24 frt, másod min. 18—22 frt; Ménesen első min. 28—30 frt, az év végén 30—32 frt, másod min. 26—28 frt; *c*) vörös borok 1894-ből: Ménesen első min. 30—35 frt, másod min. 28—30 frt; *d*) vörös borok (régibb készletek): Aradon első min. 40—100 frtig, másod min. 26—36 frtig; Ménesen első min. 40—50 frtig, másod min. 28—35—40 frt hektoliterenkint. — Ez árak bár csak egy évre vonatkoznak, némi képet nyújthatnak az Aradon s a megyében uralkodó árviszonyokról; főleg, ha megjegyezzük, hogy 1895-ben meglehetősen normális árviszonyok uralkodtak.

IV. Állatkereskedés.

Az állatforgalomban nálunk a marha-, ló-, disznó-, juh- és baromfi-kereskedésnek van nagyobb terjedelme.

1. A **szarvasmarha** kereskedés forgalmának jelentékeny részét az aradi szeszgyárak szolgáltatják, melyek hizlaldáiból nagymennyiségű ökrök kerül ki külföldre. A hizlálásra való ökröket az erdélyi részekből, továbbá Temesvár és Facset környékéről szerzik be, a kihizlalt ökröket pedig részben Bécsbe, részben pedig Németországba és Svájcba adják el. A hizlalt ökröt 1894-ben 6% súlylevonás mellett 38—44 frtjával fizették, a mi kevéssé tér el az átlagos ártól; nagyobb ingadozások különben nem igen szoktak előfordulni. Helyi levágási célra az ökrök párja az aradi vásárokon 150—280 frtig, tehének 130—240 frtig, éves borju darabja 8—24 frtig kelt el minőség szerint ugyanazon évben.

2. A **lovakkal** való kereskedés szintén számot tesz, bár nagynak nem mondható. Lovainkat leginkább a keleti államok vásárolják nagy előszeretettel, de nyugat felé is van kivitelünk, mely szépen fejlődik. A katonai kincstár is vesz lovakat, de a kiválogatásnál oly szigorú eljárást alkalmaznak, hogy igen kevés ló válik be. Aradvármegyében magában aránylag kevés ló tenyésztetik, s az aradi lóvásárokon is nemcsak aradmegyei, hanem sok csanád- és békésmegyei ló is kerül eladásra. A vidék nagyobb lóvásárai nem is megyénkben vannak, hanem Békésen, Csabán, Gyulán és Makón, hová az aradmegyei vevő és eladó közönség is nagy számban látogat el. Az aradi lóvásárokon 1894-ben ménéért 180—360 frtot, anyakanczáért 100—300 frtot, közönséges lovakért 60—300 frtot adtak. Drágább lovak a vásárokon nem szoktak előfordulni.

3. A **sertéskereskedés** megyénkben igen nagy terjedelemben űzetik; a koronkint előforduló sertés-járványok csökkentik ugyan a tenyésztést és a kereskedelmet is, de azért az virágzónak mondható. A sertéshizlalás főhelyei Kis Jenő, Elek és Uj-Szent-Anna, de más helyen is igen sok sertés hizlaltatik. Igy 1894-ben Aradon 8000, Uj-Szent-Annán 12,000, Eleken 30,000, Szent-Mártonban 4000, Pécskán 6000 disznót hizlaltak. A megyében hizlalt disznók összes száma tehát jóval meghaladja az 50 ezret, főleg, ha hozzáveszszük a többi községek hizlalását is. A hizlalt sertések részint a kőbányai sertéspiaczra, ugyszintén Bécsbe, részint a környék sertéspiaczaira kerülnek. Az ezen piaczon eladott sertések egy része ugyancsak az említett országos piacokra jut, más része pedig a vidék szükségleteinek fedezésére szolgál. A környék legnagyobb sertéspiacza Gyula, hová Aradvármegyéből is nagyszámú sertést hajtának fel. A sertés-árak alakulására többek között a tengeri termésnek is nagy befolyása van. Az aradi piaczon a sertések ára kilónkint 30–50 kr. között szokott váltakozni; e szélső értékeket azonban ritkán érik el s az többnyire 40 körül van.

4. A **juhokkal** való kereskedés igen hanyatlott, mivel sem a gyapjú, sem a juh-hús nem képez keresett árú cikket. Megyénkben a kis-jenei főhercegi uradalomnak van nagyobb juhtenyészete, a hol a mocsaras, szikes talaj egyébre nem is volna alkalmas. A juh kelendősege csekély, kivitelünk alig van belőle; még Franciaország lenne jó vevője juhainknak, de a szállítás oda a nagy vámok miatt nehéz. 1894-ben Aradon s a megyében a hízott ürük ára 15–32 kr. volt kilónkint, 10% élő súly levonásával, a mi darabonkint 4–7 frtig terjedő árnak felel meg.

5. A **baromfi** kereskedés nagy lendületet mutat. Külföldre való szállításunk mind nagyobb lesz s már most is szép jövedelmet hajt. Hátrányára van azonban baromfi kereskedésünknek, hogy a tenyésztést nem űzik okszerűleg s a finomabb fajok nevelésére aránylag kevés gondot fordítanak. Boros-Sebesen egy baromfi-kiviteli társaság is alakult, mely a baromfi-nemesítést is felvette programjába.

6. Az **átlagos marhavásári árakat** 1894-re megyénk főbb vásárjain a következő táblázat tünteti fel:

A vásár helye	Ló darabja		Ökör párja		Tehén darabja		Borju darabja		Hízott sertés 100 kilója		Süldő darabja		Juh darabja	
	frttól	frtig	frttól	frtig	frttól	frtig	frttól	frtig	frttól	frtig	frttól	frtig	frttól	frtig
Arad . .	100	300	150	280	65	120	30	60	39	41	18	20	6	8
Buttyin .	30	60	100	250	30	60	15	20	40	45	8	10	4	5
Csermő .	40	80	180	300	50	120	20	50	32	40	20	28	—	—
Elek . .	25	120	150	220	30	60	8	24	38	41	10	20	3	5
Pankota .	50	100	140	340	40	130	14	35	40	50	10	20	3	4
Pécska .	20	150	90	170	15	80	6	12	32	38	6	15	5	12

V. Kereskedés állati terményekkel.

1. A **szalonnakereskedés** évről-évre veszt jelentőségéből; ennek oka egyrészt az, hogy a fogyasztók maguktól a termelőktől igyekeznek beszerezni a szükségleteiket, másrészt pedig az, hogy a mezőgazdasági munkások illetményét, ugynevezett konvenczióját, amit eddig természetben szolgáltatott ki, s melynek a szalonna jelentékeny részét képezte, újabban mindinkább kezdik készpénzben kiadni. Tekintetbe véve, hogy az aradi szalonna piac egy nagy vidék gazdaságának szükségletét fedezte, az új szokás az üzlet kiterjedésének megszorítását eredményezi, s ezen kereskedelmi ág hanyatlására vezet.

2. A **disznósír**-kereskedés csak Aradon űzetik s többnyire igen szűk körben mozog, mert a közönség ebbeli szükségletét a hizott sertések otthon való leölése útján fedezi.

3. A magyar **gyapjúkereskedés** az ausztráliai gyapjú versenyé folytán egyre hanyatlik. A magyar gyapjút régi piaczaírók, Franciaországból, Németországból, sőt már Ausztriából is, mindinkább kiszorítja a nagymennyiségű és olcsó ausztráliai gyapjú s a magyar gyapjúkereskedés egyre hanyatlik, a mi a juhtenyésztés hanyatlását is maga után vonja. Aradvármegye juhtenyésztése s így gyapjútermelése is aránylag csekély s az is csökkenőben van. Az itt termelt gyapjú nagy részét erdélyi és felsőmagyarországi posztógyárak veszik meg. Az 1894. és 1895. évek alatt Aradon a gyapjúárak a következő határok között ingadoztak:

Egynyíretű mosott birkagyapjú	100 kilónkint	85—110	frtig.
Mosott magyar göndörszőrű gyapjú	«	«	70—90 «
Mosott cigája	«	«	88—100 «
Mosatlan birkagyapjú	«	«	32—40 «
Szücs-gyapjú	«	«	30—45 «

4. **Nyersbőrkereskedés.** Ezen üzletágnál az árak alakulása kevésbé függ a helyi viszonyoktól, mint az országos és még inkább a világkereskedelem viszonyaitól. Nyersbőrkereskedésünk főtárgyának a marhabőr mondható, mely igen nagy mennyiségben magas árak mellett kerül forgalomba; kivitelünk is van belőle nyugatra. A borjúbőr szintén keresett cikk s ebből is van kivitelünk. A lóbőrnek csekélyebb jelentősége van; egyrészt kisebb mennyiség kerül belőle forgalomba, másrészt sokkal olcsóbb is, így tehát nem eredményez a marhabőréhez hasonló nagy pénzforgalmat; mindazáltal a lóbőrökkel való kereskedés szintén számot tesz; ebből a cikkből is van nyugat felé kivitelünk. — A juhbőrkereskedés nem nagymérvű és hanyatlóban van, a mit főképen a Balkán-államok juhtenyésztésének tulajdoníthatunk; kivitel tárgyát ez az árúcikk, legalább számottevő mennyiségben, nem képezi. — A szőrmeárúk közül a róka és görénybőrnek igen jó ára van s a külföldön — Német és Oroszországban is — keresik azokat. A nyúl bőr, mely szőrmeárúink között a

legnagyobb mennyiségben kerül forgalomba, főleg Németországban talál vevőkre; éppen azért nagyon leszállt az ára, mióta Németország azt magas beviteli vámmal sújtotta. — Aradon a bőrök ára az 1894—5. években következő ingadozásokat tüntette fel: 1894-ben az ökörbőr ára 63—75 frt, tehénbőr 60—70 frt, pitling 73—85 frt, nehéz nedves bőr 26—30 frt könnyű nedves bőr 24—28 frt, volt 100 klgmónként, lóbőr párjával 8 frt 50 kr.—10 frt 50 krért volt kapható. Ez az év általában alacsony árakat hozott. Ellenben a következő 1895. év egy részében igen magasak voltak, mikor is ökörbőrért 65—165 frtot, tehénbőrért 60—105 frtot, pitlingért 70—115 frtot, nehéz nedves bőrért 26—43 frtot, könnyű nedves bőrért 23—41 frtot adtak métermázsánként, míg a lóbőrt páronként 11—16 frtjával fizették. — Ez árak eléggé megvilágítják az aradi bőrárak hullámzását s azok átlagos nagyságáról is fogalmat adnak.

5. **A tojással** való kereskedés a baromfikereskedéssel párhuzamosan az utóbbi években nagyon fellendült. Föllendülésének okát azon nagy kivitelben kell keresnünk, mely nyugat felé, jelesen Németországba és Angliába, megindult; a tojásnak egész forgalmát jóformán ez a kivitel alkotja. Nálunk főleg Arad, Boros-Sebes, Buttyin és Soborsin vidékéről történnek nagyobb szállítások a külföldre. Kivitelünknek azonban hátrányára van, hogy legújabbán már Oroszországgal is kell versenyeznünk, a minek káros hatása tojás-kivitelünk csökkenésében mutatkozik is.

A forgalom nagyságát az az egy adat is megvilágítja, hogy 1893-ban egyedül az aradi vasúti állomáson 600 tonna tojást adtak fel kivitel céljából, ez az orosz verseny fellépte előtt volt; a forgalom azóta csökkent, de még mindig elég nagy maradt.

6. **Tejkereskedés.** Megyénk földrajzi természeténél fogva nem alkalmas arra, hogy itt nagyobb tehenészet fejlődjék ki; tejtermelése ennél fogva csak a saját szükséglet fedezésére szorítkozik. A tejtermékek közül csak tejföl, vaj és túró állíttatnak elő. Daczára azonban, hogy vidékünk a tejtermelésre különösen nem alkalmas, mégis sokkal magasabb fokra lehetne emelni azt, mint a melyen most van, ha a tehenészetet észszerűen üznék. Egy pár jól berendezett tehenészetünk van, de ezek a tejszükségletnek csak egy kis részét fedezik. Annak oka, hogy nálunk az okszerű tehenészet nem tud nagyobb tért foglalni, a rossz értékesítési viszonyokban rejlik. A sokféle tejhamisítás nincs hatóságilag ellenőrizve, s a közönség sem tekinti a tej minőségét s a hamisított, vagy a gyengébb minőségű tejek a jobb minőségűt, melynek termelése föbbe kerül, leszorítják a piacról. Aradváros tejszükségletét részben a külvárosok és a szomszédos falvak, részben az »Aradi tejszarnok«, továbbá a mezőhegyesi ménésbirtok tehenészete s végül egyes magán tejgazdaságok fedezik.

Az **aradi tejszarnokszövetkezetet** hat arad- és csanádmegyei nagybirtokos 26 üzletrésszel tartja fenn. A tehenállomány 1895-ben 260 darab

volt. Az évenként felhasznált tejmennyiség 3—400,000 liter körül van. Így 1895-ben 395,264 liter tejet szállítottak az osztályozó és feldolgozó állomásra, 75,000 literrel többet, mint az előző évben. A tej évi átlagos zsirtartalma 3.526% volt. Eladatott mint teljes tej 176,499 liter, feldolgoztatott 211,784 liter, melyből 5368 liter kávétejszint, 26 liter habtejszint, 98,065 liter fölözött tejet, 28,137 liter írórt, 6551 kiló túrórt, 9196 kiló vaját és 64,438 liter savót nyertek. Az összes tejért és tejtermékekért 31,621 frt 12 krt vettek be, melyből a költségek leszámítása után 25,660 frt 62 krt fizettek ki a szövetkezeti tagoknak. Ekkép minden liter tejet tisztán 64 krajczárral értékesítettek a szövetkezeti birtokosok.

Az aradi tejszarnok-szövetkezet mellett a mezőhegyesi ménesbirtok tehenészetében és egyes magán tejgazdaságokban alkalmaznak észszerű eljárást, a mi az onnan kikerült tej minőségét igen kedvezőleg befolyásolja; e helyeken nagy gond fordítatik az egészségügy követelményeire is. Arad sz. kir. város közönségének az a része, mely a jó és egészséges táplálkozásra nagyobb súlyt fektet, e helyekről szerzi be tejszükségletét. Sokkal nagyobb azonban az a tejmennyiség, melyet a közönség a külvárosi lakosságtól s a szomszédos falvakból vesz. Ez utóbbi tejnek minősége igen silány s hamisítása is gyakran fordul elő, úgy, hogy Arad közönségének nagy része tejjel igen rosszul van ellátva. A tejtermékeknel sem jobb a helyzet; a tejföl, vaj, többnyire rossz minőségben kerül a piacra s a hamisításoknak itt még tágabb terük van, mint a tejnél. A közönségnek csak egy része jut jobb tejföhlöz és vajhoz. A tej ára Aradon minőség és árak szerint 6—10 kr. (a tejszarnokban állandóan 10 kr.) literenkint, a vajé kilónkint 60 kr.—1 frt (a tejszarnokban 1 frt.)

7. **A toll-üzlet** nagy terjedelműnek nem mondható, de minden esetre számot tesz. Legfőbb piacza Németország, a hová jelentékeny mennyiségben szállítatik az ki. Az árak alakulása is első sorban az ottani viszonyoktól függ. Az árak az évszakok szerint is ingadoznak. Az évről-évre végbemenő árhullámban végbemenő bizonyos szabályosság mutatkozik és pedig legolcsóbb a toll télen és tavasszal, legdrágább pedig nyáron. A változások azonban sem az évszakok, sem évek szerint nem szoktak igen nagyok lenni. A finom pehely ára métermázsánként 400—430 frt, a közönséges pehelyé 270—300 frt, a finom tépelt 280—310 frt, a közönséges tépelt toll 210—240 frt, igen finom fosztott toll 330—370 frt, finom fosztott toll 270—300 frt, közönséges fosztott toll 175—195 frt, tyúktoll 8—15 frt, s hosszú száras toll 12—25 frtért kapható. A mint látjuk nagyobb ingadozások csak az olcsóbb fajta tollak áránál fordulnak elő, melyeknek a kereskedelemben csekélyebb fontossága van.

A **csonttal** való kereskedés alig tesz számot; azonban ezen üzletág fejlődésére szép kilátás van, mivel a csont alkalmazása úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban egyre nagyobb tért hódít.

8. **A mézkereskedelem** többnyire csak a helyi szükségletek fedezésére szolgál; nagy hátrányára van a méznek szörppel való hamisítása. A viaszkereskedelem némi kivittelt is mutathat föl, leginkább Oroszországba; ezt az üzletágat a cersin és stearin gyertyák használata bénítja meg. A Mézeskalácsos-ipar is csökkenőben van, a mi szintén hátrányosan befolyásolja az üzletet. Ugy a méz, mint a viasz ára csekély ingadozásokat mutat; nyers méz ára Aradon 100 kilónként 20—30 frt, a színmézé 30—45 frt, a fehér viasz ára 200—220 frt, a sárga viaszé pedig 140—160 frt métermázsánként.

VI. Fakereskedelem.

Aradvármegyének főleg a hegyek közt nagy kiterjedésű tölgy, bükk s más lombfa erdei lévén, a kemény fából nem szorúl behozatalra, ellenkezőleg kivitele is van, nemcsak hazánk más, fában szegényebb, vidékeire, hanem a külföldre is, hova azonban csak feldolgozott faárúk kerülnek. Fenyőfa erdők ellenben nincsenek a megye területén s ebbeli szükségletét Erdélyből fedezi, hol nagy kiterjedésű fenyvesek vannak s ahonnan a fenyő-szálfákat a Maroson szokták leusztatni tutajok alakjában.

1. **Tűzifának** a megyében főleg a cser-, tölgy- és bükkfák használatnak. Magának Arad városának tűzifa-szükségletét a Maroson szállított nagy mennyiség fedezi. A Maroson szállított tűzifa évenként 30—50,000 kettős köbmétert tesz ki. Az aradi tűzifa árakat nagyban befolyásolja a Maros vízállása, de más tényezőknek is van rá befolyásuk. Az 1893—95-ig terjedő három évi időközben Aradon az elsőrendű cserfa ára 3 frt—3 frt 50 kr., az elsőrendű bükkfáé 2 frt 75 kr.—3 frt, az első osztályú tölgy-, szil- és kőrisé 2 frt 15 kr.—3 frt, a dorongfa ára pedig 2 frt 50 kr.—2 frt 90 kr. között ingadozott köbméterenkint. A megyének többi részeiben az árak általában alacsonyabbak, mint Aradon. Az említett 3 év folyama alatt a tűzifa a megye főbb helyein következő áráért volt kapható köbméterenkint:

	1893.	1894.	1895.
Borosjenőn	2 frt 25 kr.	2 frt 40 kr.	2 frt 20 kr.—2 frt 40 kr.
Buttyinban	2 frt — kr.	2 frt 25 kr.	1 frt 80 kr.—2 frt — kr.
Eleken	2 frt — kr.	3 frt — kr.	3 frt — kr.
Kisjenőn	2 frt — kr.	2 frt 40 kr.	3 frt — kr.
Pankotán	2 frt — kr.	2 frt 50 kr.	2 frt — kr.—2 frt 40 kr.

2. Az **épületfakereskedést** főleg a városban és a megyében levő nagy faipartelepek képviselik. Fenyőfa, mint már említettük, Erdélyből szállítatik hozzánk, míg a kemény épületfa Aradvármegye nagy kiterjedésű erdeiből nyeretik. E cikkekben az ország más részeibe itt nagyobb szállítások történnek. Az utóbbi évek kedvezőtlen üzletviszonyai faiparunkra is befolyást gyakoroltak. Az aradi nagy fűrésztelepnek hátrányára

van azon körülmény, hogy feldolgozandó anyag szállításának lehetősége a Maros vízállásának bizonytalan esélyeitől függ. Az épületfa különböző fajtáinak árai az aradi piacon az 1894—5. években a következő határok között ingadoztak:

Lágy épületfa építkezési czélokra m ³ -enként	17.50—19	frtfig.
» deszka » » » »	17.50—19	»
» » asztalos czélokra »	17.—23	»
Kemény épületfa építkezési czélokra »	30.—45	»
» » asztalos czélokra »	45.—65	»
Első minőségű zsendely ezre	8.—9	»
Második minőségű zsendely ezre	7.—8	»
Első » lécz (3·80 m. hosszú) száza	—8	»
Másod » » » » »	—6	»
Nyers szálfá minőség és vastagság szerint osztályozva		
m ³ -enként	9.—13	»
Széldeszka deszka-alakban (3·80 méter hosszú) száza	8.—30	»
Szőlőkaró ezre első minőségben	35.—40	»
Rúd darabja vékonyabb minőségben	70 kr.—80	krig.
» » vastagabb »	80 kr.—1	frtfig.

Mind a tüzfánál, mind pedig az épületfánál észrevehető, hogy az árak meglehetősen szűk határok között mozognak. Megemlítendő itt, hogy a megyében több ipartelep létezik, melyek a keményfának finomabb feldolgozásával foglalkoznak, abból főleg bútort állítván elő; ezen ipartelepnek külföldre is jelentékeny kivitelük van. Ilyen első sorban a borosjenői gyár.

3. **Dongafa-kereskedés.** Megyénk északkeleti részeiből számottevő mennyiségű dongafa kerül elő, mely leginkább a külföld nagy bortermő államaiban, Francia- és Olaszországban jut piacra. Hazánkban a dongafának csekély a kereslete, mivel bortermelésünk még mindig a phylloxera-vész hatása alatt sínylik, hordókból pedig még a szőlőpusztulás előtti időkből nagy készletek vannak s így új hordókra nálunk alig van szükség; ily körülmények között a dongafa nem lehet keresett árucikk.

4. **Gubacs és cserkéreg.** A gubacsal való kereskedést, mely azelőtt megyénkben kiterjedt üzletág volt, újabban nagyon megszorította egyrészt az erdők kimerültsége, másrészt és pedig legfőképen a Kis-Ázsiából behozott vallonea versenye, melyet az iparban a gubacs helyett használnak. A vallonea rosszabb cserző anyag ugyan a gubacsnál, de előállításuk sokkal olcsóbb lévén, a gubacs nem képes vele versenyezni. A gubacs ára Aradon 10—13 forint. Cserkéreg a megyében nem állítanak elő; tímárjaink ebbeli szükségleteiket más vidékekről, első sorban felső Magyarországról, fedezik. A cserkéreg métermázsáját 4 frt—4 frt 50 krral fizetik.

VII. Gyarmat és kézműártükereskedés.

1. Arad kereskedelmi viszonyaiban, mint ez a többi vidéki városnál is tapasztalható volt, a közel multban általános hanyatlás mutatkozott. A vidéki városok megszűnnek a környék kereskedelmének gócpontjai lenni; a kisebb városok, falvak kereskedései ezelőtt a nagyobb vidéki városok kereskedőitől vették áruikat, most már azonban ezek is egyenesen a fővárosi kereskedőknél vásárolnak; a vidéki kereskedők így az ismét-eladástól jórészt elestek. — Aradnak is régebben jelentékeny forgalma volt a környékről. Nemcsak Aradvármegye, hanem a szomszédos Békés-, Csanád- és Hunyadmegye kisebb kereskedői is az aradi nagykereskedők közvetítésével szerezték be áruikat. — Most már ez nem így van; a szállítás olcsóbb lett s a kisebb kereskedők is egyenesen Budapestről vagy Bécsből rendelik meg árucikkeiket, sőt még magánosok közül is sokan egyenesen a fővárosi vagy külföldi czégektől szerzik be szükségleteiket, miről a helybeli postacsomagszállítás adatai is tanuskodnak. Így tehát az aradi kereskedőknek csak a helyi forgalom marad és az sem teljesen. Magában ebben is több körülmény nagyon megnehezíti helyzetüket. Így igen terhére van kereskedőinknek a városunkban kifejlődött egészségtelen, túlzott verseny, mely arra kényszeríti őket, hogy áruikat igen olcsón adják el. Hogy mégis számottevő hasznot érhessenek el, minden áron a forgalom növelésére kell törekedniök, ami erejüket túlhaladó megrendelésekre s a biztos üzleti talaj elhagyásával kockázatos vállalatokba való bocsátkozásra csábítja őket. A bizonytalan üzleteknek nagyban kedveznek maguk a nagykereskedő czégek is, melyek szintén nagy forgalom elérésére törekedvén, készséggel nyújtanak nagy hitelt a nélkül, hogy az illető kereskedő vagyoni állapotáról sokat tudakoznának, gyakran olyanoknak is, a kik azt egyáltalán nem érdemlik. Az ily nagy hitel sokaknak alkalmat nyújt a visszaélésekre. A tisztességtelen üzletek s a fizetésektelenségekkel járó végeladások erős versenyt támasztanak a tisztességes kereskedőknek s azok helyzetét nagy mértékben megnehezítik. Erős a verseny a fehérműkereskedés terén is. A bécsi fehérmű nagykereskedések ügynökei elárasztják a vidéket, mindenhová betolakodnak s a rábeszélés minden eszközével gyűjtik a megrendeléseket. A házalást is nyíltan űzik és sok ügynök egész nagyban foglalkozik az egyenes elárúztatással. Mindez természetesen a helyi kereskedők rovására megy, kiknek forgalma ez által erősen csökken. Ezek az állapotok különben nemcsak Aradra jellemzők, hanem többé-kevésbé ráillenek azok majdnem minden vidéki városunkra. Különben Aradon igen szépen berendezett gyarmat, norinbergi, divat stb. áru üzletek vannak. A forgalomról némi fogalmat nyújthat az aradi vámhivatal által 1894. és 95-ben kezelt árukat feltüntető alábbi kimutatás.

2. Az aradi m. kir. másodosztályú fővámhivatalnál 1894. és 1895-ben kezelés alá került áruk súlya, illetve darab szerint kimutatva.

Főcsoport száma	Az áruk megnevezése	1894.		1895.	
		behozatal klg.	kivitel klg.	behozatal klg.	kivitel klg.
1	Gyarmatárúk	57813	—	63058	—
2	Fűszerek	9280	—	8702	—
3	Déli gyümölcs	39367	—	45046	—
4	Czukor	—	—	21	—
5	Dohány	25	—	63	—
6	Gabona, hüvelyes vetemények, liszt és őrlemények	1794034	1672725	486	—
7	Főzelék, gyümölcs, növények	3965	—	5027	—
8	Vágó- és igásmarha	1 darab	—	1 darab	—
9	Más állatok	1388	—	92	—
10	Állati termékek	322	—	5488	—
11	Zsiradékok	1998	—	1891	—
12	Zsíros olajok	2118	—	2481	—
13	Italok	4095	2667587	2469	1050788
14	Eledelek	427396	—	398804	—
15	Fa, szén és tőzeg (szerszámfa)	8	—	9	—
16	Esztergályos és faragó anyag	41	—	22	—
17	Ásványok	10331	—	20171	—
18	Gyógyszer és illatszerek	468	—	2005	—
19	Festő és cserző anyagok	374	—	—	—
20	Mézgák és gyanták	379	—	345	—
21	Ásványolaj, barnaszén stb.	502	—	4	—
22	Pamut, pamutfonál és pamutárúk	2306	—	2766	—
23	Len, kender, jutta stb.	22570	—	23312	—
24	Gyapjárúk	3401	—	3952	—
25	Selyemárúk	201	—	223	—
26	Ruha- és pipereárúk	307	—	368	—
27	Kefe- és szitakötőárúk	377	—	299	—
28	Szalma és háncsárúk	152	—	28	—
29	Papirosárúk	2862	—	3774	—
30	Kaucsuk és guttapercha	364	—	689	—
31	Viaszos vászon és tafota	17	—	10	—
32	Bőrárúk	965	—	1838	—
33	Szűcsárúk	9	—	101	—
34	Fa- és csontárúk	3186	—	2609	—
35	Üvegárúk	6253	—	3180	—
36	Kőárúk	22222	—	31655	—
37	Agyagárúk	11131	—	20796	—
38	Vasárúk	287429	—	104971	—
39	Nemtelen fémárúk	5659	—	2758	—
40	Gép- és gépkészülékek	146685	—	138874	—
41	Kocsik és hajók	1 darab	—	5 darab	—
42	Nemes fémek és érczépénz	38	—	2546	—
43	Mű és hangszerek	2298	—	—	—
44	Konyhasó	—	—	—	—
45	Vegyészeti segédanyag	1397	—	1058	—
46	Vegyészeti, gyógy- és illatszerek	5677	—	4788	—
47	Gyertya és szappan	363	—	501	—
48	Gyújtó szerek	970	—	696	—
49	Irodalmi műtárgyak	7972	—	9609	—
50	Hulladékok	249	—	665	—
	Összesen	2888964	4340312	918130	1050788

VIII. Gyümölcskereskedés.

Megyénk nem tartozik a nagyobb gyümölcs-termelő vidékek közé. A termelt gyümölcsmennyiség csak a helyi szükséglet fedezésére szolgál és még azt sem elégíti ki teljesen, úgy hogy azt más vidékek gyümölcsstermelésével kell pótolni. Főleg Arad igényel nagy mennyiségű gyümölcsöt, melyet Aradvármegyén kívül főleg Hunyad- s kisebb mértékben Temes megye szolgáltat. Aradvármegyéből minden fajtájú gyümölcs nagy mennyiségben kerül az aradi piacra, Hunyadmegyéből főleg sok almát szállítanak a Maroson, mint olcsó közlekedési úton. Temesvármegyéből pedig dinnye kerül itt eladásra. — Nem csekély azon gyümölcsmennyiség, mely távolabb vidékekről s a külföldről, főleg Olaszországból, kerül hozzánk, nem is számítva a nagymennyiségű déli gyümölcsöt, mely piacunkon a belföldi gyümölcsökkel versenyez. Itt azonban csak a nálunk honos gyümölcsökről szólunk, mint a melyek vidékünk terményeit képezik. A belföldi gyümölcsök közül igen kerestetnek a kajszin és őszi-baraczk, az alma és körte, a birsalma, dió, mogyoró, cseresznye, meggy, szilva, a szőlő, görög- és sárgadinnye. E gyümölcsöket nagyobb-részt egyenesen a termelőktől vagy a kicsinyben eladóktól veszi a közönség, de az üzlettel bíró kereskedelemnek is jut szerep. A fűszerkereskedések nagy részében árulnak gyümölcsöt, azonban többnyire csak a finomabb fajtákat; ezek révén sok idegen, főleg olaszországi gyümölcs kerül forgalomba, különösen, ha nálunk rossz gyümölcsstermés van. A nyers mellett az aszalt gyümölcs is szerepel a forgalomban; főleg az aszalt szilva örvend nagy keresletnek, de veszik az aszalt almát s körtét is. Az 1894. évben, mely jó gyümölcsstermő évnek volt mondható s így akkor az árak alacsonyok voltak, az aradi gyümölcspiacon a fajtiszta alma ára métermázsánként 8—15 frt volt, darabonként 1—4 kr. A körte darabját 1—5 krig vették, nagyban százát 3 frt 50 krért adták el. A kajszin-baraczk százának ára 80 krtól 1 frt 20 krig, őszi baraczk nagyság és minőség szerint 1 frttől 5 frtig változott. A magvaváló szilva vékáját 50—60 krjával adták, a szárított szilva mmázsája 8—14 frtjával kelt. A közönséges szilvaíz 18—22 krajczárjával árultatott kilogrammonként, nagyban métermázsáját 14 frtért is lehetett kapni. A cseresznye és meggy ára 60 kr. volt; a diót métermázsánként 8—12 frtjával hozták forgalomba.

IX. Bank és hitelügy.

1. Arad sz. kir. városában egy nagyobb vidéknek pénzforgalma összpontosúl, mely nemcsak Aradvármegyét, hanem a szomszédos Békés-, Csanád-, Temes- és Hunyadmegyék egy részét is magában foglalja. Az **aradi pénzforgalom** igen nagy terjedelmű, ami nem annyira pénz-

intézeteink számában, mint inkább nagy üzletkörében nyilatkozik. Ezzel szemben a vidéki pénzüzetek, melyek különben is csekély számmal vannak a megyei lakossághoz képest, többnyire jelentéktelen forgalmat tüntetnek fel. Ennek oka egyrészt az, hogy a vidéki lakosság körében a pénzforgalom kisebb, másrészt pedig, hogy e lakosság is inkább a városi pénzüzeteket keresi föl. Az aradi bankforgalom egészséges alapon nyugszik, mit eléggé igazol az, hogy az utolsó 20—25 évben előfordult pénz- és hitelválságok az aradi piacot csak kis mértékben érintették. Az aradi piac pénz- és hitelforgalmát közvetítő bankok és takarékpénztárak — tekintve, hogy az utóbbi években alap- és tartaléktőkájüket új részvények kibocsájtása által nagy mérvben szaporították — teljesen jól fundált intézetek, úgy, hogy Arad és vidéke hiteligényeit még válságos időben is kielégíteni és fentartani képesek. A váltóforgalom anyaga nagy részben agrárius, kisebb részben kereskedelmi természetű, legkisebb részben pedig fogyasztási hitel fedezetére szolgáló czimletekből áll. Felemlítendőnek tartom még, hogy az ezelőtti években Aradon nagy arányban űzött magán váltóleszámlálás teljesen megszűnt.

Mint az alább közölt számszerű adatokból látható, a betétek átlaga az utóbbi 10 év alatt nagy mértékben emelkedett s konstatálható, hogy azok nagyobb része állandóan a pénzüzeteknél hagyatnak, mely körülmény a vállalkozási szellem lassu működése mellett a közvagyonosodás elvitázhatatlan jelének tekinthető.

Aradvárosában az 1895. évben 4 takarékpénztár és 3 bank volt; ez utóbbiak közül egy csak azon év folyamán alakult meg, a többi pedig régibb pénzüzet. Ezen kívül az osztrák-magyar banknak egy fiókja is működik Aradon, mely igen jelentékeny forgalmat mutat fel. Aradvármegyében ugyanazon évben 5 takarékpénztár és 1 bank létezett. Az aradi pénzüzetek egynek kivételével már huzamosabb idő óta működnek s további fennállásukra és fejlődésükre nagy alap- és tartaléktőkájük kecsgető kilátást nyujt.

2. Takarékpénztárak: *a)* Az aradi első takarékpénztár r. t. alapított 1840-ben; *b)* az »Aradmegyei takarékpénztár«, mely 1870-ben alakult; *c)* az »Aradi polgári takarékpénztár«, alapított 1888-ban s *d)* az »Arad-csanádi gazdasági takarékpénztár«, alapított 1889-ben.

3. Kereskedelmi, ipar és népbankok: *a)* Az »Aradi ipar- és népbank alapított 1869-ben; *b)* a »Victoria« takaré- és hitelintézet alapított 1887-ben. Ezen intézetnek ügyviteli nyelve román s ez úgy a városban, mint a megyében az egyetlen nem magyar nyelvű pénzüzet. *c)* A »Gazdasági bank részvénytársaság alapított 1895-ben. Minden pénzüzetek részvénytársulati alapon állanak. Három azok közül, mint láttuk, régibb idő óta áll fenn. Ezekon kívül a közelmultban még csak egy pénzüzet létezett Aradon, az »Aradi kereskedelmi és iparbank«,

mely 1868-ban alakult s 1890-ben szűnt meg. Ezek az intézetek képviselték az aradi pénzforgalmat a közelmúltban. — A régiebb pénzintézetek eredetileg alacsony, 100—150,000 frt alaptőkével alakultak meg, ellenben az újabbak alakítása nagyobb (300,000—1.000,000 frt) alaptőkével történt, ami a tőkék szaporodását bizonyítja. Az 1890-es években a régiebb pénzintézetek is felemelték részvénytőkéjüket. A megyében összesen 5 takarékpénztár létezik és pedig Boros-Jenőn (alapított 1888-ban), Eleken (alapított 1888-ban), Kis-Jenőn (alapított 1884-ben), Pécskán (alapított 1888-ban) s Uj-Szent-Annán (alapított 1884-ben.) Bank egy van a megyében: a »Pankotai népbank r. t.«, mely 1883-ban alapított. A mint látjuk, az összes aradvármegyei pénzintézetek alapítása a 80-as évekre esik. Ez intézetek alaptőkéje az aradiakénál sokkal kisebb. Legnagyobb közöttük az eleki takarékpénztár, melynek részvénytőkéje 100,000 frt. Ez intézetek pénzforgalma, részvénytőkéjüknek megfelelőleg, meglehetősen szűk körben mozog.

4. Az **aradvármegyei hitelszövetkezet** voltaképp a mezei birtokosság által alakított jótékonyági intézet. »Az aradmegyei hitelegylet, mint szövetkezet« 1888. évi január hó 15-én megalakulván a cégbejegyzés és alapszabályok megerősítése után működését tényleg 1888. év április hó 1-én kezdte meg. Egyleti alaptőkéjét az egyes tagok és erkölcsi testületek által részben készpénzben, részben értékpapirokban befizetett 45,000 frt képezte; az irodai munkálatok és pénzek kezelésére az »Aradmegyei takarékpénztárral« lépett egyességre oly formán, hogy a könyvvezetést és egyéb munkálatokat az említett takarékpénztár díjtalanul végezvén, az esetleg szükséges kölcsönöket az intézetnek a betéti kamatlábnál $\frac{1}{2}\%$ magasabb kamattal nyújtja.

Az 1889. év márczius hó 17-ik napján tartott első évi rendes közgyűlés elé terjesztett mérleg alapján az intézet az 1888-iki csonka év tiszta nyereseményeként 155 frt 59 kr. tünt ki, mely összeg az alapszabályok értelmében teljesen a tartalék-alap javára fordított.

Az »arad-csanádi gazdasági takarékpénztár részvénytársaság«-nak 1889. évi jul. 1-én történt megalakulása alkalmával az egylet ügykezelését ezen intézet vette át az »Aradmegyei takarékpénztárral« kötött egyességgel mindenben megegyező feltételek mellett és ez intézettől az egylet az 1889. év végeig 58,426 frt kölcsönt vett igénybe 5% kamattal.

Az egylet működését a vidéken alakult hét, névszerint az apateleki, boros-sebesvidéki, csermővidéki, kurticsi, petrési, radnai és székudvari önszegélyző-egylet, mint szövetkezet segíti elő, melyek működése által a környékbeli kisbirtokosok, kisiparosok és mezei gazdáknak lehetővé lett téve az olcsó hitel kieszközlése; ezektől az 1889-iki üzletév végeig az aradmegyei hitelegylet, mint szövetkezethez összesen 893 drb. váltó és kötvény lett leszámítolás végett beküldve; ezek közül 482 drb. 50 forintig,

298 drb 100 forintig terjedő és 113 drb 100 forinton felüli értékre volt kiállítva.

A vidéki önszegélyző egyleteknek összesen 1407 tagja volt, az összes befizetett üzletrészek 18,055 frt 44 krt tesznek ki és hátralékban csak 997 frt 80 kr. volt. Az említett évben adott kölcsönök összege 141,279 frt 70 krt tett ki.

Végül megemlítjük, hogy az 1889. év végével az aradmegyei hiteligylettől $5\frac{1}{2}\%$ kamat mellett az apateleki 1 drb. kötvényre 50 frt, a boros-sebesvidéki 17 váltóra és 85 kötvényre 7539 frt, a csermővidéki 13 váltóra és 354 kötvényre 32,452 frt, a kurticsi 10 váltóra és 12 kötvényre 3063 frt, a petrisi 193 drb. kötvényre 8380 frt, a radnai 21 drb. kötvényre 1710 és a székudvari 23 váltóra és 164 kötvényre 15,639 frt hitelt, tehát összesen 63 darab váltóra és 830 kötvényre 68,833 frtot vett igénybe. Azóta fájdalom ez a közhasznú intézmény nem igen fejlődött, mivel ezen Raiffeisen-féle szervezettel bíró szövetkezetek leginkább a felsőbb osztályok jóakaró támogatása mellett virágozhatnak. Ez pedig csak az említett helyeken volt hajlandó ingyen szolgáltatásokat tenni a kisbirtokosok és a kisiparosok osztályának. Egyébiránt a nevezett szövetkezeti kötelék legújabb adatai a következők:

Az Aradmegyei hitelegylet közbenjárásával eddig 10 önszegélyző egylet alakult a megyében, Székudvaron, Apateleken, Kurticson, Csermőn, Boros-Sebesen, Petrisen, Simonyifalván, Tauczon, Radnán és Pankotán. — A petrisi 5 évi fennállás után megszűnt, a többi forgalomban van s valóban áldásosan működik, mert a kisgazdák és kisiparosok hiteligényeit aránylag olcsó kamatláb mellett teljesen kielégíti. A vidéki önszegélyző egyleteknek a központ 9 év alatt egy milliónyi hitelt adott. Jelenleg a működésben lévő 9 önszegélyző-egylet 100,000 frttal tartozik a központnak, 120,000 frtot tesz saját vagyonunk (üzletrészek és tartalékalap) összesen tehát 220,000 frtot tartanak állandóan forgalomba a székhelyeket képező kilencz községben és vidékén.

A felsorolt pénzüintézeteken kívül ugy a városban, mint a megyében több takaré- és segélyegylet is létezik és pedig Aradon 2, a megyében pedig 8. A városi egyletek: Aradi takaré- és segélyegylet, mint szövetkezet alapított 1881-ben, az Aradmegyei hitelegylet alapított 1888-ban; a megyében takaré- és segélyegyletek vannak: Csermőn (alapított 1888), Gyorokon (1884), Kurticson (1889), N.-Buttyinban (1888), Radnán (1889, N.-Zerinden (1894), Székudvaron (1888) és Román-Világoson (1886). E szövetkezetek tehát mind újabb keletűek, a legrégebb is csak 1881-ből való. A tagok száma ez egyesületekben többnyire néhány száz, ámbar van ilyen egyesület (a nagybuttyini) 68 taggal is. Pénzforgalmuk oly kicsiny, hogy az a pénzüintézeteké mellett alig jöhet számba; ezért annak részletes ismertetését mellőzve, általános jellemzésül

összefoglalólag csak az 1895. évi állapotot ismertetjük. Ez évben az összes szövetkezetek forgalmát a következő adatok jellemzik:

Törzsbetétek: 223,626 frt, tartalékalap: 13,362 frt, takarékbetétek és kötvények: 7721 frt, váltók és kötvények: 203,445 frt, előlegek és kölcsönök: 127,994 frt, pénztári készlet: 7394 frt, 1895. évi tiszta nyemremény: 8268 frt. Ez adatokból eléggé kitűnik, hogy a takaré- és segélyegyletek Aradváros és megye pénzforgalmában valami jelentős szerepet nem játszanak.

5. Sokkal nagyobb forgalma és jelentősége van a **postatakarékpénztárnak**; ezen intézmény nehézkes ügykezelésénél fogva a kereskedelem igényeit nem képes ugyan kielégíteni, de azért igen sokan keresik fel, a mit főleg annak lehet tulajdonítani, hogy a közönség igen nagy bizalommal van iránta. — Ez az intézmény újabb keletű lévén, elég, ha néhány évi pénzforgalmát ismertetjük a következőkben: Annál

	Aradon		Aradvármegyében	
	befizettetett	kifizettetett	befizettetett	kifizettetett
1892-ben	1.880,495 frt	2.072,256 frt	1.050,837 frt	163,837 frt
1893-ban	2.232,522 «	220,419 «	1.253,527 «	220,419 «
1894-ben	2.479,208 «	1.485,972 «	1.472,460 «	373,744 «
1895-ben	2.796,677 «	1.889,587 «	1.696,369 «	401,096 «

Ezen adatokból kitetszik, hogy a postatakarékpénztár forgalma ugy a városban, mint a megyében folyton emelkedőben van.

6. Az 1894. évi hivatalos statisztikai adatok szerint esett Aradon 19, a megyében 396 □ kilométerre, amott 5256, itt 18,847 lélekre egy pénztintézet; Aradon 14,017, a megyében pedig 5290 lélekre egy postatakarékpénztári hivatal. Volt az összes intézeteknek a városban 11,010 és a megyében 653 új betét, 613 és 51 tőkésített kamat s 11,431 és 741 visszafizetés. Jellemző, hogy a mondott év végén a pénztintézeti váltótárczáknak találtatott a városban és a megyében 1—10 frtos váltó 54—5, 10—50 frtos 1713—182, 50—100 frtos 1778—157, 100—200 frtos 1334—112, 200—500 frtos 929—120, 500—1000 frtos 252—42, 1000—2000 frtos 96—11, 2000—5000 frtos 22—4, 5000—10,000 frtos 3—, 10,000 frtoson felül 2—; összesen 6183 és 634 váltó. Visszleszámításban volt 739—66 drb; jelzálogilag biztosított 90—36 drb., 159,143—33,205 frt értékben. A jelzálog kölcsönök forgalmát a következő adatok tüntetik fel: a jelzálogos kölcsönök álladéka volt az év elején 1248—45 esetben 676,970—11,851 frt értékű; az év tartama alatt folyóvátétel 94,510—14,070 frt, törlesztetett 74,887—9019 frt, az év végén a jelzálogos kölcsönök álladéka volt 696,593—16,902 frt értékű. Tehát alig 24,000 frttal több. Ennek legnagyobb része 5 éven alúl maradó időre

szólt és felmondható volt. A bérházakra folyósított kölcsönök száma volt 160—16. A kamatláb $6\frac{1}{2}$ —8-ig terjedt. A beperlések száma igen csekély volt. A jelzálogos kölcsönök 1894. év végi álladékból esett az összes aradi és megyei pénzüzeteknél 4117 kölcsön 4.958,373 frt értékben a földbirtokra, 577 kölcsön 1.407,474 frt értékben pedig a házakra. A földbirtokra és tartozékaira folyósított kölcsönök száma volt 100 frton alúl 294, 100—500 frtig 1426, 500—1000 frtig 1146, 1000—2000 frtig 699, 2000—5000 frtig 385, 5000—10000 frtig 104, 10,000—20,000 frtig 37, 20,000—50,000 frtig 23, 50,000 frton felül 3. A házakra adott jelzálogos kölcsönökből volt 1000 frton alúl 370, azon felül pedig 207, ezek közül 10,000 frton felül 21. — Megjegyzendő azonban, hogy az ingatlan eladósodásának e számok nem adják teljes képét, mert nagyon sok birtok és ház budapesti és bécsi pénzüzetek által nyújtott kölcsönökért van jelzálogul lekötve. — Az összes városi és megyei pénzüzeteknél 1894. végén 10,940 takarékbetéti könyvre 13.951,260 forint volt elhelyezve és pedig 4—5%-os kamattal. A 10,940 betétből volt 10 frtig 1292, 10—50 frtig 2430, 50—100 frtig 1943, 100—500 frtig 3011, 500—1000 frtig 1061, 1000—2000 frtig 888, 2000—5000 frtig 725, 5000—10,000 frtig 313, azonfelül 162 betét.

7. Az aradvárosi és megyei pénzüzetek állapotáról a közelmúltban és a jelenben áttekintést nyújtanak az alábbi táblázatok, melyek egyikében a takarékpénztárak, másikában a bankok állapota van 1880-tól fogva minden 5-ik évről feltüntetve.

T a k a r é k -

A társulat neve s az év, melyre az adatok vonatkoznak	Befizetett rész- vénytőke	A részvények száma	Névérték	Befizetett érték
			részvényenkint	
			forint	
1880.				
Aradi I. takarékpénztár r. t. . . .	120000	400	300	300
Aradmegyei takarékpénztár	60000	1000	200	60
1885.				
Aradi I. takarékpénztár r. t. . . .	120000	400	300	300
Aradmegyei takarékpénztár	100000	500	200	200
Kisjenői takarékpénztár	40000	1000	60	40
I. Uj-szent-annai takarékpénztár .	25000	1000	25	25
1890.				
Aradi I. takarékpénztár r. t. . . .	120000	400	300	300
Aradi polgári takarékpénztár r. t.	300000	3000	100	100
Aradmegyei takarékpénztár r. t. .	100000	500	200	200
Arad-csanádi gazd. takarékpénztár	500000	2500	200	200
Borosjenői takarékpénztár r. t. . .	60000	1000	60	60
Eleki I. takarékpénztár r. t. . . .	85663	1200	150	139
Kisjenői takarékpénztár r. t. . . .	60000	500	120	120
Pécskai takarékpénztár r. t. . . .	60000	1500	40	40
I. Uj-szent-annai takarékpénztár r. t.	25000	1000	25	25
1895.				
Aradi I. takarékpénztár r. t. . . .	240000	800	300	300
Aradi polgári takarékpénztár r. t.	500000	1000	500	500
Aradmegyei takarékpénztár	300000	1500	200	200
Arad-csanádi gazd. takp. r. t. . . .	1000000	5000	200	200
Borosjenői takarékpénztár r. t. . .	60000	1000	60	30
Eleki I. takarékpénztár r. t. . . .	100000	1000	100	80
Kisjenői takarékpénztár r. t. . . .	60000	1500	40	24
Pécskai takarékpénztár r. t. . . .	60000	600	50	50
I. Uj-szt.-annai takarékpénztár r. t.	25000	1000	25	25

p é n z t á r a k.

Tartalék-alap	Takarék betétek és kamatok	Váltó-tárca	Előlegek és kölcsönök	Jelzálog-kölcsönök	Kötvények	Tiszta nyeresemény az év végén	Részvényenként fizetett osztalék
forint	forint	forint	forint	forint	forint	forint	frt
19080	2954974	698592	308224	1169854	—	36011	70
20300	1271146	707896	181252	273486	—	20200	15
50000	3737054	922699	485092	2050476	—	86388	120
23452	2223979	787441	939748	692903	—	37050	40
808	190510	222042	33388	29333	—	5644	4
58	68496	40538	27660	18060	—	2746	2
80509	4283277	1158027	525844	2065500	—	59931	100
14616	564551	338272	227807	212464	—	28833	6 ¹ / ₂
96189	3050460	1591577	975216	755470	—	38279	50
15004	1517270	1090246	804472	342420	—	27657	10
2448	29696	145244	—	1486	—	4556	3
2283	233991	292563	21883	13351	—	7718	6
—	126803	195772	3590	15216	—	—	—
2551	92119	1456020	1855	31351	—	8882	4
16134	208399	203364	1600	38943	—	9473	100/0
371589	4148043	2244012	1549680	1510482	—	71396	70
230035	1501370	507591	550070	2675103	55123	61060	50
686922	4468621	2253985	2335858	1604942	—	114872	50
427014	3756027	2129534	2619668	1034545	—	112553	15
16500	55784	194078	—	—	—	6316	3
30644	761699	352286	50	451152	—	14898	10
172414	172414	195430	1594	47228	—	8315	3.20
532	60197	86796	50	7882	—	4643	1.20
36231	335999	255904	6912	96068	80969	9710	4

Kereskedelmi, ipar-

A társaság czége s az év, melyre az adatok vonatkoznak	Kifizetett rész- vénytőke	Részvények száma	Névérték	Befizetett érték
			részvényenkint	
	forint	forint	f o r i n t	
1880.				
Aradi ipar- és népbank	90000	1000	90	90
Aradi kereskedelmi és iparbank .	150000	1000	150	150
1885.				
Aradi ipar- és népbank	90000	1000	90	90
Aradi kereskedelmi és iparbank .	150000	1000	150	150
Pankotai népbank	25000	1000	25	25
1890.				
Aradi ipar- és népbank	180000	1000	180	180
Aradi kereskedelmi és iparbank ¹⁾	150000	1000	150	150
»Victoria« takaré- és hitelintézet	100000	1000	100	100
Pankotai népbank	50000	1000	50	50
1895.				
Aradi ipar- és népbank	500000	2500	200	200
Gazdasági bank r. t. ²⁾	100000	200	500	500
»Victoria« takaré- és hitelintézet	300000	3000	100	100
Pankotai népbank	50000	1000	50	50

¹⁾ A kereskedelmi és iparbank ekkor már felszámolás alatt volt.

²⁾ A gazdasági bank csak ezen év vége felé kezdte meg működését s ennek foly-
tán nem mutathatott fel még forgalmat.

és népbankok.

Tartalék-alap	Takarékbetétek és kamatok	Váltó-tárca	Előlegek és kölcsönök	Jelzálog-kölcsönök	Kötvények	Tiszta nyereség az év végén	Részvényekint fizetett osztalék
forint	forint	forint	forint	forint	forint	forint	frt
14427	316361	77226	40770	—	244713	12044	10
3341	202267	248351	14069	—	97600	16532	12
26300	625633	165466	301434	139711	—	16248	12
37816	233228	195685	122145	—	11500	25495	18
3304	95509	57862	54932	9945	— —	6444	4
86953	1115866	523141	305389	216919	—	29401	15
—	—	—	—	—	—	—	—
6272	278960	313207	16908	51383	—	13464	8
12567	204045	152151	8447	11122	—	10252	6
312489	1800464	1251321	1026208	351476	230801	69267	25
10000	—	—	—	—	—	—	—
84003	856234	852486	7039	318931	—	43229	8
31404	272202	179536	300804	26331	192026	10025	3

8. Nem volna teljes az a kép, melyet az aradi pénzforgalomról akarunk nyújtani, ha az **osztrák-magyar bank aradi fiókjának** forgalmi viszonyaira nem terjeszkednénk ki. Az osztrák-magyar bank aradi fiókja, melynek üzletköre váltók és értékpapírok leszámítolására, kézi zálogra adott kölcsönökre, lejárt szelvények beváltására, bizományi üzletekre stb. terjed ki, 1880-ban alapított. Pénzforgalma néhány évig erős növekedést mutatott, míg a 80-as évek vége felé némi csökkenés állott be s csak legújában mutatkozik ismét emelkedés. A fiók műveleteinek összege az 1880-ik év második felében — mert csak az év közepe táján nyílt meg — 1.735,140 frt volt, a nyers jövedelem 7828 frtot tett, ami a kiadások fedezésére sem volt elégséges. A következő évben a fiók műveleteinek összege már 4.123,000 frtra emelkedett. 1885-ben a fiók műveleteinek összege már 9.994,168 frtra, tehát közel 10 millió frtra rugott, míg a nyers jövedelem 74,000 frtra s a tiszta jövedelem 45,000 frtra emelkedett. 1890-ben 8.358,613 frtnyi forgalom s 72,509 frt nyers bevétel mutatkozott. 1895-ben a műveletek összege 11.147,942 frtra s a nyers jövedelem 88,164 frtra rugott. A pénzforgalom legnagyobb részét állandóan a helyi váltók szolgáltatták. Így 1880-ban a helyi váltók forgalma 1085 drb. volt 1.000,637 frt értékben; 1881-ben leszámított 2893 drb. 2.569,564 frt értékben; 1885-ben leszámított 8651 drb. 6.758,125 frt értékben; 1890-ben 13,000 drb. 6.762,965 frt értékben s végül 1895-ben leszámított 18,011 drb. 8.489,988 frt értékben. A mint látjuk a váltók pénzértékében s még inkább azok számában állandó emelkedés mutatkozik. A helyi váltókon kívül a bank pénzforgalmát legnagyobb részben a bankutalványok képezik. — A giroforgalom szintén emelkedést tüntet fel. Így 1890-ben 18.296,129 frt; 1895-ben 30.483,125 frt volt a giro-forgalom. A pénztár összes pénzforgalma 1890-ben 50.761,000 frt; 1895-ben pedig 78.941,000 frtra rugott. Az aradi bankfiók forgalma kiterjed nemcsak Aradvármegyére, hanem Uj-Aradra, Békésmegyére, Makó kivételével Csanád- s Hunyadmegyékre is. Mellékhelyei vannak Békés-Csabán, Radna Lippán és Orosházán; a fennebb említett adatok e mellékhelyek forgalmát is felölelik. Mindent összevéve, az osztrák-magyar bank aradi fiókját e bank legnagyobb fiókjai közé lehet számítani.

7. Helyén van itt, hogy a városban és megyében létező **egyéb részvénytársulatokról** is megemlékezzünk. Ezek között első sorban az Aradi és csanádi vasutak r. t., a Weitzer János waggon- és gépgyár r. t., az I. Aradi gyártelep r. t. s az aradi Széchenyi-gőzmalom r. t. mint nagyobb jelentőségű vállalatok említendők. Az alább következő táblázat részletesen feltünteti az aradi és aradmegyei részvénytársulati alapon működő vállalatokat, illetve azok pénzügyi állapotát az 1895. évben.

A részvénytársulati alapon működő iparvállalatok.

A társaság		Alapítási éve	A részvények			Behatolt rész- vénytöke	Tartalékalap	1893. évi tiszta nyeremény	Fiz. osztalék részv. kint	Jegyzet
c z é g e	székhelye		száma	Névérték	Behz. ért.					
					f o r i n t					
Alföldi I. gazd vasut r. t.	Arad	1894	1000	100	53%	53500	—	503	—	
Aradi árúcsarnok r. t. . .	Arad	1887	250	200	200	50000	413	1234	4	
Aradi első gyártelep r. t. .	Arad	1870	2400	200	200	480000	120000	—	—	
Arad-csanádi egy. vasut r. t.	Arad	1876	97557	100	100	9755700	400000	607871	—	
Aradi közúti vaspálya és téglaár r. t.	Arad	1869	3400	100	100	340000	29257	27120	9	
Aradi légszuszítógépi r. t.	Arad	1870	700	200	200	140000	12210	—	—	
Aradi nyomdárészvénytárs.	Arad	1893	225	100	100	22500	—	—	—	
Aradi Széchenyi-gőzmalom részvénytársaság	Arad	1869	1441	200	200	288200	150273	75478	25	
»Neptun« Marosfürdő r. t.	Arad	1892	400	30	30	12000	—	—	—	
Országos szőlőoltványtelep részvénytársaság	Arad	1894	3000	100	30	90000	411	18323	24	
»Union« vegyészeti ipar r. t.	M.-Szlátina	1894	7000	100	100	700000	—	—	—	
Világosi cognac-gyár r. t.	Arad	1893	1000	50	50	50000	507	5143	4	
Weitzer János gép- wag- gongyár és vasöntőde r. t.	Arad	1891	6000	200	200	1200000	42014	147867	—	

Ebből látjuk, hogy Aradon 11, a megyében 2 részvénytársulati alapon álló vállalat székkel.

3614 ft veszteség

A társulati felszámol,
mert telepét eladta

2761 ft 94 kr. veszteség

9. Az **aradi részvények** a tőzsdén nem jegyeztettek s általában nem is képezik a nagy forgalom tárgyát. Az árfolyamát tehát csak hozzávetőleg lehet meghatározni. Az alábbiakban az aradi értékpapírok 1894. s 1895. évi áralakulásait ismertetjük:

1894.

	névérték frt	árfolyam frt
Aradi I. takarékpénztári részvény	360	1160 — 1190
Aradmegyei «	200	950 — 950
« « 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ záloglevél	100	98 $\frac{1}{2}$ — 99
Aradi polgári « részvény	100	150 — 155
« « « 5 $\frac{0}{0}$ záloglevél	100	99 $\frac{1}{2}$ — 99
« « « 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ «	100	99 $\frac{1}{2}$ — 100 $\frac{1}{2}$
Arad-csanádi gazd. takarékpénztár részvény	200	470 — 490
Aradi ipar- és népbank «	180	400 — 425
»Victoria« takaréék és hitelintézet részvény .	100	115 — 125
Weitzer J. gép-, waggongyár és vasönt. «	200	282 — 284
Aradi légszuszvilágítási r. t. «	200	220 — 230
Aradi közúti vasút és téglagyártás «	100	200 — 210

1895.

Aradi I. takarékpénztár részvény	300	1200 — 1250
Aradmegyei «	200	970 — 975
« « 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ záloglevél	100	98 $\frac{1}{2}$ — 99
Aradi polgári « részvény	500	655 — 660
« « « 5 $\frac{0}{0}$ záloglevél	100	100 — 100 $\frac{1}{2}$
« « « 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ «	100	101 — —
Arad-csanád igazd. takarékpénztár részvény .	200	430 — 435
Aradi ipar- és népbank «	180	425 — 430
»Victoria« takaréék és hitelintézet «	100	115 — 125
Weitzer J. gép-, waggongyár és öntöde «	200	310 — 312
Aradi Széchényi gőzmalom «	200	405 — 410
Aradi közúti vasút és téglagyár «	100	135 — 140
Arad-csanádi egyesült vasutak törzsrészvény	100	106 — 108
« « « «	100	120 — 121

Az 1896. évi árfolyam ezektől alig különbözik.

Az aradi ipar- és népbanknak Békés-Csabán, az arad-csanádi gazdasági takarékpénztárnak Makón van fiókja és 1897. elején alakított egyet Pécskán.

10. Az 1895. évi állapot nagyjából megfelel a pénzüintézetek és részvénytársaságok jelenlegi állapotának is. Nem lesz azonban érdektelen, ha azoknak 1896. évi állapotát is közlöm, amennyiben benne az előző

évhez képest változás mutatkozik s a szükséges adatok rendelkezésemre állanak.

I. Takarékpénztárak.

Aradi polgári takarékpénztár r. t. Tartalékalap: 241,772 frt 56 kr., takarékpénztári betétek: 1.543,955 frt 49 kr., váltótárca: 418,748 frt 11 kr., jelzálog-kölcsönök: 2.827,689 frt 68 kr., kötvények: 32,751 frt 52 kr., tiszta nyereség 60,333 frt 7 kr.

Aradmegyei takarékpénztár. Tartalékalap: 151,733 frt 82 kr., betétek: 4.762,317 frt 23 kr., váltótárca: 2.383,838 frt 47 kr., 1896. évi tiszta nyereség: 103,465 frt 21 kr.

Arad-csanádi gazdasági takarékpénztár. r. t. Tartalékalap: 456,243 frt, betétek: 4.097,666 frt 73 kr., váltótárca: 2.453,790 frt 15 kr., jelzálog-kölcsönök: 1.236,617 frt 41 kr., 1896. évi tiszta nyereség: 113,953 frt 90 kr.

Elekői első takarékpénztár r. t. Tartalék-alap: 16,090 frt 79 kr., betétek: 414,300 frt 72 kr., váltó-tárca: 392,082 frt, kötvények: 2970 frt, jelzálog-kölcsönök: 48,878 frt, 1896. évi tiszta nyereség: 11,756 frt 41 kr.

Első új-szent-annai takarékpénztár r. t. Tartalék-alap: 40,481 frt 72 kr., betétek: 395,148 frt 43 kr., váltó-tárca: 242,055 frt 50 kr., jelzálog-kölcsönök: 106,165 frt 50 kr., kötvények: 76,622 frt 50 kr., tiszta nyereség 1896. évről: 9853 frt 52 kr.

Kisjenői takarékpénztár. Tartalék-alap: 14,680 frt 97 kr. tiszta nyereség: 13,000 frt.

Pécskai takarékpénztár. Tiszta nyereség 1896-ban: 9083 frt 23 kr.

II. Bankok.

Aradi ipar és népbank. Tartalék-alap: 312,640 frt 77 kr., betétek: 1.882,284 frt 40 kr., váltótárca: 1.302,247 frt 69 kr., jelzálogkölcsönök: 314,173 frt 13 kr., tiszta nyereség: 83,357 frt 97 kr.

Gazdasági bank részvénytársaság. Tartalék-alap: 10,500 frt, betétek: 82,096 frt 25 kr., váltótárca: 143,125 frt, jelzálog-kölcsönök: 7000 frt tiszta nyereség: 5240 frt 14 kr.

»*Vicioria*« takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság. Tartalék-alap: 94,777 frt 88 kr., betétek: 1.073,169 frt 23 kr., váltótárca: 1.067,631 frt 95 kr., jelzálog-kölcsönök: 322,102 frt, tiszta nyereség: 43,732 frt 85 kr.

Új népbank van alakulóban Szemlakon.

III. Szövetkezetek.

Aradi takaré- és segélyegylet mint szövetkezet. Tartalék-alap: 4413 frt 4 kr., törzsbetétek: 86,971 frt 77 kr., tiszta nyereség: 562 frt 72 kr.

Erdőhegyen új segélyegylet van alakulóban.

»Aradi és vidéki iparosok bőripari raktár-szövetkezete.« Részvénytőke: 25,000 frt árukészlet 23,853 frt 91 kr., tiszta nyereség: 8604 frt 45 kr.

IV. Részvénytársaságok.

Arad-csanádi egyesült vasutak 1896. évi tiszta nyeresége: 694,596 frt 7 kr.

Aradi »Széchenyi« gőzmalom részvénytársaság 1896. évi tiszta nyeresége: 93,335 frt 86 kr.

Országos szőlőoltványtelep részvénytársaság tartalék-alapja 3192 frt 91 kr., tiszta nyeresége: 22,748 frt 97 kr.

Weitzer Fános gép-, waggongyár és vasöntőde részvénytársaság Aradon. Az aradi gyár nyeresége 165,209 frt 48 kr., a soproni gyár vesztesége 5370 frt 61 kr., a borosjenői gyár vesztesége: 5361 frt 79 kr., tehát a részvénytársaság tiszta nyeresége: 154,467 frt 8 kr.

Aradi vízvezetéki művek részvénytársasága. Csak legújabbán, 1896-ban alakult; részvénytőkéje: 1,000,000 frt; a vízvezetéki művekbe fektetett összeg: 940,275 frt. Az 1896. évi nyereség: 1485 frt 15 kr.

X. Biztosítás.

Biztosító intézet Aradváros és megye területén nem székel, csak a hazai és nagyobb külföldi biztosító intézetek tartanak fenn ügynökségeket, melyek működésüket az egész vidékre kiterjesztik. Ezen intézetek között erős verseny uralkodik, a mi a nyereséget igen leszállítja. A biztosítási ágak közül legjobban a tűzkárbiztosítás van elterjedve. A vagyonosabb osztály házai majdnem kivétel nélkül biztosítják tűzkár ellen. Csak a szegényebb osztályok körében nem tud a biztosítás ezen ága sem általán elterjedni, mindazáltal itt is jelentékeny értékű vagyon van tűzkár ellen biztosítva. A jégkár ellen való biztosítás nem örvend oly elterjedtségnek sem, mint a biztosítás előbbi ága; a vagyonosabb földbirtokos osztállynál meghonosodott ugyan, ámbár itt sem általánosan, de a parasztság körében nem sok hívet talált. A szállítmányi biztosítás nem sok nyereséggel jár. A biztosítás ezen ágai megyénkben valami nagy hasznot nem hajtanak, azért a külföldi társulatok nem is foglalkoznak tűz és jégkárbiztosítással, hanem átengedik azt a hazai és trieszti társulatoknak, maguk pedig csak az életbiztosításra szorítkoznak, a mely sokkal előnyösebb üzlet. A haszon, melyet a biztosítási üzlet ezen ága hajt, a sok intézet versenye dacára is elég nagy s nincsen oly nagy kockázatnak alávetve, mint a kárbiztosítás, mert a halálozási arányszámokban leghatározottabban nyilatkozik a törvényszerűség. Az életbiztosítás kizárólag a vagyonosabb és értelmesebb osztályok körében van elterjedve, a mely

egyre szélesebb lesz; azonban távol vagyunk attól, hogy az életbiztosítás a vagyonosabb osztályok körében is általános lenne. A baleset elleni biztosítás a közönség körében igen népszerű s igen sokan élnek vele; ezen üzletág egyre fejlődik s jó nyereséget szolgáltat a hazai vállalatoknak.

Városunkban 1895-ben a következő biztosító intézeteknek volt képviselőjük:

A) Tűz-, jég és szállítmányi károk elleni biztosítással, valamint életbiztosítással foglalkozó intézetek, az Első magyar általános biztosító társaság, a Fonciere pesti biztosító intézet, a Hazai biztosító társaság, a Trieszti általános biztosító részvénytársaság, az Adriai biztosító társulat, a Magyar-francia biztosító társaság, a Duna biztosító társulat, a Cs. kir. szab. osztrák Phönix biztosító társaság, a Transylvania biztosító bank, a Bécsi biztosító társaság.

B) Tisztán életbiztosítással foglalkozó intézetek: az »Anker« élet- és járadék biztosítási részvénytársaság, a Bécsi élet- és járadék biztosító társaság, a »The Gresham« életbiztosító társaság, az Osztrák Phönix, az Allianz, a Lipcsei, a New-York, Equitable, »The Mutual« biztosító társaságok, a New-York-Germánia életbiztosító társaság, a Hollandi életbiztosító részvénytársaság, a Gizella leánykiházasító egyesület.

C) Baleset elleni biztosítással foglalkozó intézetek: a Nemzeti baleset és munkásbiztosító részvénytársaság, az I. osztrák általános baleset elleni biztosító társaság, a Nemzetközi baleset elleni biztosító társaság, a Testi balesetek elleni biztosító iparosok szövetsége.

D) Jégkár elleni biztosító intézetek: a Magyar gazdák jégbiztosító szövetsége, a Magyar jég- és viszontbiztosító részvénytársulat.

E) Első bécsi tükör-üveg biztosító társaság. Városunkban tehát összesen 29 biztosító-társaság tart képviselőt.

Részletes kimutatásával a tűzkároknak az 1888-ik évről rendelkezem.

A törvényhatóság neve	A tűzoltó szervezet										Az elégettárgyak		Az állam		A községekben létező tűzkár elleni		a megkárosult községek száma						
	A tüzesetek száma			gyújtogatás			ok a			összes-érték		közül biztosítva érték		magán könyv-rölmény		tűzoltó társulat							
	gondatlanság, hanyagság	villám csapás	ismeretlen	egészen részben	egészen részben	belé vezett emberek	lóban	ökörben	tehénben	borjújában	juhban	sertésben	szárnyasokban	összesen	fejében a biztosító társ. által fizetett kártérítés	az állam		magán könyv-rölmény	tűzoltó társulat	éji és tüzi örök	intézk.-szo- kézi		
Aradvámegye	401	100	56	6	339	198	112	212	22	2	11	14	4	1	—	143	10	306	161	28	124		
Arad szab. kir. v.	42	2	23	—	17	6	9	7	2	—	—	—	4	4	19482	144269	14412	—	2	8	10	2	1

Az újabb adatok a tűzkárokról Aradvámegyében 1894-ből valók. A tűzkár által sujtott községek száma volt 109, vagyis az összes községek 50-230/0. Az előfordult tüzesetek száma 310, vagyis 10,000 lélekre esik 10 tűzkár. A tűzvész oka 62 esetben gyújtogatás, 62 esetben gondatlanság, 10 esetben villámcsapás, 176 esetben ismeretlen. A bennégett emberek száma 2. Az elégett tárgyak értéke 132,700 frt. Tűzkárok fejében a biztosító társaságok 51,345 frtot fizettek. A tűzoltó társulatok száma volt 20, éji és tűzőröké 291, a fecskendőké 189.

Arad sz. kir. város területén 1894-ben volt a tűzesetek száma 56; tehát 10,000 lélekre 13-21 tűzkár esik. A tűzvész oka 2 esetben gyújtogatás, 28 esetben gondatlanság, 26 esetben ismeretlen volt. Az elégett tárgyak értéke 28,596 frt volt, melyből 1000 lélekre 674 frt esik. Tűzkároktól kifizettek a biztosító társaságok 15,271 frtot. A tűzoltó társulatok száma 5, a tűzőröké 10, a fecskendőké 14.

XI. V á s á r o k.

Az országos vásárok nagy száma, mely a forgalom szétforgácsolódását idézi elő, nagy baja az egész hazai iparosságnak s megyénk iparosai is teljes mértékben érzik annak hátrányait. A vásárokkal járó sok utazás sok időt és pénzt rabol el iparosainktól s különben is kedvezőtlen helyzetüket még inkább megnehezíti. Vannak ugyan a vásárok között olyanok, melyek közszükségletet elégítenek ki, de vannak és pedig nagy számmal egészen fölöslegesek is. Aradvármegyében Aradvároson kívül 30 községnek van egy vagy több vásárja évenként s a megyebeli vásárok összes száma 81 az aradiakkal együtt. Oly nagy szám, mely már magában véve is a mellett bizonyít, hogy egy részök felesleges; csakis néhány mondható e vásárok közül valóban szükségesnek. Az aradmegyei népnek egy jó része nem is az itteni vásárokat látogatja első sorban, hanem a szomszédos megyék vásárjait; különösen sokan mennek megyéinkből Békésmegye nagy állatvásárjaira, főleg a gyulai vásárra. Az aradmegyei vásárok forgalma ezekhez képest kicsinynek mondható. Vannak ugyan itt is vásárok, melyekre nagyobb embertömeg gyűl össze, de a távolabbi vidékek lakosságára nincs vonzóerejük s egyáltalában messzire elmaradnak forgalom tekintetében az Alföld nevezetesebb vásárai megett. Aradon évenként 3-szor tartatik országos vásár és pedig tavasszal a Judica vagy fekete vasárnapot megelőző péntektől kezdve, nyáron a Péter és Pál napját megelőző péntektől és ősszel a nov. 5-ét megelőző péntektől kezdve három napig. A megyében évenként 1 vásár tartatik 1 községben, 2 vásár 8 községben, 3 vásár 14 községben, 4 vásár 6 községben, 5 vásár 1 községben, tehát összesen 30 községben.

Az említett vásárok közül legnagyobb forgalmuk van az aradiaknak, különösen iparczikkékben. Jelentékenyebb vásárok vannak még Pécskán, Világoson, Pankotán, Kis-Jenőn, Boros-Jenőn, Zarándon és N.-Hal mágyon. A kis-jenői vásár különösen nagy sertésforgalmával tűnik ki, ámbár e vidéknek legnagyobb sertés piacza nem itt, hanem a békésmegyei Gyulán van. Az országos vásárokon kívül hetivásárok is tartatnak Aradon és a megye majdnem minden községében. Az aradi hetivásárok pénteki napra esnek; forgalmuk élénk, ámbár az uj-aradi hetivásárok annak egy részét elvonják.

A mi a vásárok forgalmát általában illeti, ez már nem oly nagy, mint régebben volt; a közlekedési eszközök mai fejlettsége mellett mindinkább veszítenek jelentőségükből s jó részök megszűnt szükségét pótolni. Néhány vásár fontos, de ezeknek száma igen csekély. A vásárok hanyatlásával a régi népeletnek egyik érdekes vonása tűnik le.

Ez kitérnik az 1895. évi vásári állattorgalom következő főbb adataiból is :

A város vagy község neve	Az évi országos állatvásárok száma	A vásárra felhajtott					A vásáron eladott						
		ló	ökör	tehén	borjú	sertés	juh	ló	ökör	tehén	borjú	sertés	juh
		s z á m a					s z á m a						
Alcsill	3	138	336	241	122	722	468	47	202	129	80	515	236
Berzova	3	59	118	53	48	366	466	32	67	31	48	310	427
Borosjenő	3	2200	1900	1200	1400	3900	260	520	620	430	250	1500	130
Borosszebes	3	475	1404	744	116	2716	85	77	426	362	41	1015	16
Butyin	4	825	1435	1100	887	2575	530	425	1290	790	590	1850	370
Csermő	3	390	1670	400	280	3200	380	179	550	252	162	2100	200
Dézna	3	141	548	242	178	780	436	24	250	74	87	477	345
Elek	3	3753	64	750	330	2094	—	479	44	350	147	507	—
Kisjenő	3	286	142	452	436	1035	870	108	122	379	216	703	370
Magyar-Pécska	2	1090	713	551	434	1803	157	610	310	350	230	1406	140
Nagyhalnagy	5	126	1554	1072	499	1880	1210	46	722	422	247	1103	781
Nagy-Zerind	2	86	185	115	260	590	—	40	102	55	150	340	—
O-Pécska	2	1300	350	550	380	1400	450	350	140	179	120	450	130
Pankota	2	770	2900	2050	1650	3500	5600	190	2800	1700	1480	2950	5600
Radna	3	94	620	450	220	680	340	27	380	220	140	420	200
Soborsin	4	3	659	542	572	314	276	1	550	465	490	229	204
Szemlak	3	62	—	57	28	171	—	11	—	8	12	90	—
Uj-Szt-Anna	3	1460	40	500	140	2700	20	712	32	380	140	2324	—
Világos	4	880	590	418	215	1050	1760	400	337	243	135	670	1340
Zaránd	4	1530	1050	930	420	2300	1100	350	500	475	135	1480	620